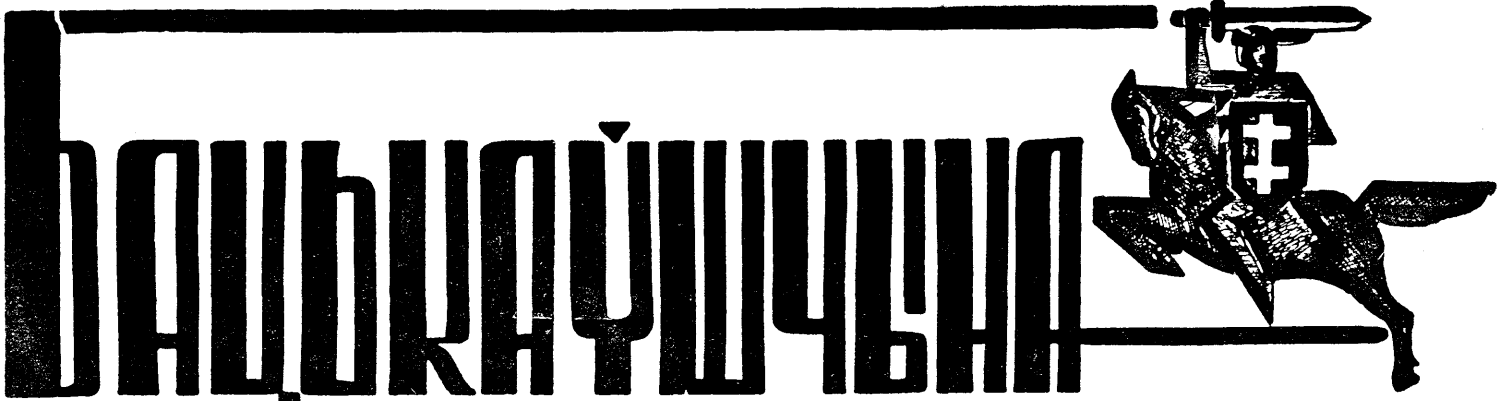

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦА НА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER “THE FATHERLAND.”

№ 7-8 (443-444)

Нядзеля, 22 лютага 1959 г.

ГОД ВЫДАНЬНЯ 13

Роля й пазыцыя Хрушчова

НА МАРГІНЭСЕ ХХІ ЗЬЕЗДУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВ. САЮЗУ

Ад 27 студзеня да 5 лютага праходзіў у Крэмлі дзевяцідзёны ХХІ надзвычайны зьезд КПСС з удзелам звыш 1300 дэлегатаў і прадстаўнікоў-гасцей ад 70 камуністычных партыяў іншых краінаў. Таму гэты зьезд надзвычайны, што ён быў скліканы роўна адзін год перадчасна пасьля перадапошняга звычайнага ХХ зьезду ў лютым 1956 году, а паводля статуту КПСС агульныя зьезды партыі павінны адбывацца пасьля ўплыву важных чатырох гадоў. Такое скарачэньне міжзьездаўскага тэрміну мела перад гэтым месца толькі адзін раз яшчэ за жыцця Леніна. Значыцца, былі важныя прычыны, што апошні зьезд быў прысьпешаны.

Гэтыя прычыны сталіся агульнаведомымі яшчэ перад зьездам. Імі былі: замацаваньне адзінаўладзтва Хрушчова, замест абвешчанага на папярэднім зьездзе ў 1956 г. прынцыпу калектыўнага кіраўніцтва, зацьверджаньне зьездам рэформаў Хрушчова, праведзеных між апошнімі зьездамі, зацьверджаньне апрацаванага ім сямілетняга пляну замест ранейшых пяцігодак, апрабата ягонай чысткі г. зв. «антыпартыйнай групы» на чале з Молатавам, Маленкавам і іншымі, прыабячваньне насельніцтву назывчайнага павышэньня ягонай жыцьцёвай узроўні ў новым сямілетнім плане, патрэбае партыі дзеля большай нутранай кансалідацыі, ды, напасьледак, пусьціць у вочы Захаду большы туман аб быццам мірных інтэнцыях Савецкага Саюзу і ягонага быццам шчырага жаданьня мірнага суіснаваньня й супрацоўніцтва з Захадам. Як бачым, мэты, пастаўленыя Хрушчовам, былі вялікія й складаныя, хаця афіцыйна зьезд меў займацца толькі зацьверджаньнем сямілетняга пляну на 1959-65 гады.

Ці ўсе гэтыя мэты ўдалося Хрушчову дасягнуць на зьездзе? Навет павярхоўная аналіза пастановаў зьезду й апошні ход падзеяў паза зьездам паказваюць, што далёка ня ўсе й далёка ня поўнасьцю.

Калі ходзіць аб замацаваньне дыктатарскай пазыцыі Хрушчова, як спадкаемніка Сталіна, дык афіцыйна на зьездзе гэта было ім дасягнута. Але толькі афіцыйна. Праўда, зьезд аднагалосна зацьвердзіў запрапанаваны ім сямілетні плян, адобрыў усе ранейшыя рэформы, апошнімі зь якіх была ліквідацыя МТС у калгасах і саўгасах, а такжа рэформа школьнае сыстэмы, не ашчаджаў яму амаль у кожным выпадку, — а ўсё іх было аж 86 улучна амаль ізь сямігадзіннай прававой самога Хрушчова — вызнаў яго за тэарэтыка марксізму-ленінізму. Не бяручы на ўвагу гэтага вызнаньня ў цэлым радзе савецкіх верхаводаў, навет прадстаўніка камуністычнага Кітая Чу-Эн-ляя, які ў сваёй прывітальнай прамове прыпісаў Хрушчову «штораз большае ўзбагачэньне скарбніцы філязофіі марксізму-ленінізму», гледзячы на ўсе гэтыя чыста слоўныя сукцэсы Хрушчова, цэлы рад важных фактаў і сымптомаў паказвае, што замацаваньне сваё становішча, падобна як калісьці Сталіну, усё-ж яму не ўдалося і апазыцыя супраць яго ў краіне даволі моцная.

Аб гэтым перадусім гаворыць ягоны розьгрыш з г. зв. «антыпартыйнай групай» Маленкава, Молатава, Кагановіча, Шэпілава, Жукава й цэлага раду іншых, якія былі ў свой час «вычышчаныя» із займаных імі кіраўнічых становішчаў ды абвешчаныя «варожай антыпартыйнай групай». Праўда, амаль усе прамоўцы на зьездзе не шкадавалі вострых супраць іх нападаў і абвінавачваньняў, а сакратар ЦК Камуністычнай партыі Ленінграду Спірыдонаў жадаў, — і пэўна-ж не із сваёй собскай ініцыятывы — паклікаць іх на зьезд, каб яны вылічыліся із сваіх праступкаў ды пакаляліся публічна перад зьездам. Аднак, прад-

стаўнікі гэтай групы ня былі пастаўленыя перад зьездам і ніхто зь іх навет іншым спосабам не пакаўся, калі ня браць на ўвагу драбнейшых савецкіх верхаводаў Пярвухіна й Сабурова, што вызналі свае віны перад зьездам, ды Булганіна, які некалькі разоў публічна каўся яшчэ перад зьездам. Другім важным сымптомам ёсьць тое, што ніводзін з «антыпартыйнай групы» ня быў зьездам выкінуты із складу сяброў партыі, бо ўсе тыя абвінавачаньні, якія ім ставіліся, аж задастаткова даюць да гэтага прычынаў.

Тут можна паставіць два прыпушчэньні: або гэтая «антыпартыйная група» мае дастаткова прыхільнікаў і сымпатыкаў і сярод партыі й насельніцтва, што распаўляцца зь ёю сталінскімі спосабамі Хрушчоў пабаяўся, або зь нейкіх іншых мярканьняў адлажыў расправу зь імі да іншага зручнага момэнта.

Другой вельмі вялікай няўдачай у палітыцы Хрушчова — гэта ідэялігічныя разыходжаньні між Савецкім Саюзам і камуністычным Кітаем, якія новаму дыктатару Крэмля нічога добрага не абяцаюць. Як ведама, Савецкі Саюз тактычна прызьдзяваецца сьняны палітыкі мірнага суіснаваньня з Захадам, а гэтая палітыка патрэбная яму, папершае, дзеля ўсплывеньня насцьцярожана-сьці й пільнасьці Захаду ў дачыненні да Савецкага Саюзу й аслабленьня абароннага патэнцыялу заходніх дзяржаваў, падругое, дзеля дасягненьня нутранай кансалідацыі Савецкага Саюзу й павялічэньня ягонай ваеннай сілы. Пэкін, наадварот, супраць усякай каагзыстэцыі з Захадам, а за ўзнаўленьне халоднай вайны зь ім.

Другое разыходжаньне паліае на тым, што Савецкі Саюз на працягу 40 год свайго існаваньня ўсё яшчэ «будзе сацыялізм» і абячае пераход да камунізму толькі ў неазначанай будучыні, калі «кажны ня будзе атрымліваць паводля

сваіх заслугаў», як гаворыць прынцып сацыялізму, але паводля камуністычнага прынцыпу, «згодна ягоных патрэбаў».

Тымчасам кітайскія камуністы, га-лоўна-ж іхны тэарэтык Мао-Тэ-Тунг цьвердзяць, што яны, за адзінаццаць год сваёй улады, ужо камунізм пабудавалі з увядзеньнем народных камунаў заместа калгасаў. Гэта абазначае, што кітайскія «малодшыя браты» выперадзілі Савецкі Саюз у пабудове камунізму, што, зразумела, ня можа падабацца Маскве. Гэта й выразілася найвыразнейшы ў 13 лезунгу з нагоды апошняй гадавіны кастрычніцкай рэвалюцыі. Першы зь іх гаварыў: «Няхай жыве ХХІ кангрэс савецкай камуністычнай партыі — кангрэс будаўнікоў камунізму», тады калі ў лезунгу другім гаварылася толькі: «Братніе прывітаньне вялікаму кітайскаму народу, які будзе сацыялізм» (значыцца, Кітайцы яшчэ толькі будуць сацыялізм, а аб будаваньні камунізму няма і мовы).

Дык ня гледзячы на тое, што Чу-Эн-ляй на зьездзе ў сваёй прамове запэўніваў, што Савецкі Саюз і Кітай зьвязаныя супольнымі заданьнямі й інтарэсамі і што цяперашні Савецкі Саюз зьяўляецца будучыняй усіх краінаў сьвету, няприсутнасьць на зьездзе Мао-Тэ-Тунга ў вачох заходніх абсэрватараў выясьнялася як нядвузначная дэманстрацыя супраць Крэмля.

Калі-ж ходзіць пра вялізарныя абяцанкі Хрушчова савецкаму жыхару, пра ягоны ўзапраўды рай на зямлі, які ён дасягне за сем год, дык тут дэмагогія дасягнула свайго шчыту. Гэтыя абяцанкі былі разьлічаныя ня столькі на савецкіх людзей, якія за 40 год савецкае ўлады добра пазналі цану гэтым абяцанкам, сколькі пра апінію вольнага сьвету. І трэба з сумам прызнаць, што гэтая сьветавая апінія прыняла хрушчоўскія запэўніваньні ў вялікай часьці (Заканчэньне на 2-ой бач.)

Як нарадзілася ідэя „пераходу да камунізму“

Як ведама, ХХІ зьезд КПСС праходзіў пад лезунгам пераходу ў СССР ад сацыялізму да камунізму. У сувязі з гэтым Хрушчоў і ягоныя папечнікі выкінулі ў гушчы грамадзтва каля мільёна слоў, заклікаючы яго аддаць усе свае фізычныя, маральныя й духовыя сілы для справы ажыццяўленьня сьветлай будучыні — «камунізму».

Як-жа дайшло да гэтага неабаснаванага самахвальства й абману?

Калі ў 1956 годзе, у сілу абставінаў, партыя змушаная была аслабіць крыху свой прыгоныніцкі нагляд дык у Савецкім Саюзе і, асабліва, ягоных сатэлітах сталі хутка насыпваць вызвольныя рухі, якія паражалі навет развалам самога «сацыялістычнага будынку». Гэтыя рухі асабліва выпукла выявіліся на ідэялігічным фронце. Аднак іх не бракавала таксама й на фронце змаганьня савецкіх нявольнікаў за вызваленьне зь фізычнага панявольленьня. Пасьля добрае лекцыі — вугорскіх і польскіх падзеяў — партыя зноў пачала прыбгаць да душэўнага найменшых праяваў вольнае думкі й вызвольніцкіх імкненьняў, адсоўваючы ад дзейнасьці адных і прымушаючы іншых кроцьчы шляхам партыйных жаданьняў. Тут яна аднак не магла вярнуцца проста й адкрыта да сталінскага тэрору. Папершае таму, што гэты тэрор ужыты ў Вугоршчыне рэзка зьмяніў адносіны вольнага сьвету, улучна з адносінамі камуністых, да Савецкага Саюзу, а падругое, што й у СССР да падобнага тэрору не дапускалі паўстаньня суадносіны народу ў такіх абста-

Вось-жа, апунуўшыся ў такіх абста-

«ўгавораў» пра справядлівасьць сацыялістычнай сыстэмы, выганяючы адначасна з друку й публічнай арэны ўсё тое, што прымусіла-б задумацца, навеяць новыя думкі ці прывесці да дыскусіі над праблемай. Нараджаецца партыйнае змаганьне з так званым «рэвізіянізмам», а ў савецкую прапагандовую літаратуру прыходзіць прынцып «ленінскай партыйнасьці», які вымагае ад савецкіх людзей гаварыць і прапавядаць толькі тое, што падабалася-б партыі. Савецкім гісторыкам, эканамістам і філёзафам прпісваецца рэзюп на стварэньне «гістарычных» працаў пра поспехі «сацыялістычнага» будаўніцтва ў СССР. Письменьнікі таксама ськіроўваюцца на падобны шлях ці шлях «сацыялістычнага рэалізму». Нарошце ў часе «трыумфальнага» наладжваньня сьвяткаваньня 40-х угодкаў Кастрычніцкай рэвалюцыі камуністычнай партыі Савецкага Саюзу ўдаецца, не бяз уплыву «спутнікаў» і атамных ракетаў, наладзіць дачыненні зь іншымі камуністычнымі партыямі, прыводзячы іх да прысягі Маскве ведамай «Дэкларацыяй» ма-скоўскай нарады камуністычных партыяў.

Аднак заставаліся «шматлікія шляхі» да камунізму, і ў першую чаргу савецкі, кітайскі й югаслаўскі. Заставалася й на-роднае незадаваленьне посьпехамі «сацыялістычнага» будаўніцтва. І вось камуністычная партыя Савецкага Саюзу пачынае шукаць новае забавкі, новай «рэвалюцыйнай» атмасфэры, бо існаваньне й посьпехі савецкай сыстэмы й залежаць якраз ад «гістарыі духу наперад», ад створанага шуму каля плянаў і

Як ужо гаварылася ў папярэднім нумары нашае газэты (гл. арт. «Кітайскія народныя камуны»), камуністычнае кіраўніцтва Савецкага Саюзу запраўды апынулася перад дылемай што да заняцця становішча ў дачыненні да г. зв. народных камунаў у Кітаі. Дарэчы тут будзе ўспомніць, што наагул камуны не зьяўляюцца нейкім новым вынахадам — яны паўставалі і ў Савецкім Саюзе ў першыя паслярэвалюцыйныя гады, аднак тады большыня зь іх сама распалася, а нязначная колькасьць пра-існавала да сыстэмы камунаў, якія раз-глядаюцца й папулярнызоюцца кітайскі-мі тэарэтыкамі як вышэйшая форма са-цыялізму? Як вядома, дагэтуль толькі Крэмль меў манаполь у вызначаньні шляху ад сацыялізму да камунізму, а дзеля таго крок кітайскіх камуністых змушае КПСС ратаваць гэты манаполь.

І вось цяпер, калі кітайская камуні-стычная партыя зь вялізарным размахам узялася за арганізаваньне камунаў, перад КПСС паўстала праблема: як ад-несьціся да сыстэмы камунаў, якія раз-глядаюцца й папулярнызоюцца кітайскі-мі тэарэтыкамі як вышэйшая форма са-цыялізму? Як вядома, дагэтуль толькі Крэмль меў манаполь у вызначаньні шляху ад сацыялізму да камунізму, а дзеля таго крок кітайскіх камуністых змушае КПСС ратаваць гэты манаполь.

Крэмль мае тут тры выхадзі: а) адне-сьціся адмоўна да камунаў, як практыкі нязгоднай з марксістоўска-ленінскай тэ-орыяй; б) прызнаць іх як форму падых-одную толькі ў спэцыфічных умовах Кітаю, але ня ў іншых краінах; в) прыз-наць із за вышэйшую форму сацыяліз-му да ўжытку ўва ўсім сацыялістыч-ным блёку.

Разгледзім цяпер пачарзе ўсе гэтыя тры магчымасьці. Што да першае зь іх, дык, бязумоўна, Саветы ня могуць на яе пайсьці хаця-бы з гледзішча на падтры-моўваньне салідарнасьці й добрых да-чыньняў зь Кітаем. Калі яны маглі сабе пазволіць залічыць югаслаўскія ра-ботніцкія рады да практыкі ня згоднае з марксістоўска-ленінскай тэорыяй, дык

трыманьня народу на пульсе гэтых пля-няў. У Маскве дасьпявае новае тэарэ-тычнае абаснаваньне савецкага перахо-ду ад сацыялізму да камунізму: трэ-ба-ж нейкія зрухі й новая тэарэтычная падкладка для замацаваньня свайго аў-тарытэту й панаваньня. Аднак, перад тым, чым абвесьціць гэтую тэорыю, у са-кавіку-травені 1958 году у Маскве склі-каецца некалькі канфэрэнцыяў у спра-ве змаганьня з так званым «рэвізіяніз-мам», якія й падрыхтоўваюць грунт для асьветваньняў пра закончанае «сацыялі-стычнае» будаўніцтва ў СССР. У канцы чэрвеня ў той-жа Маскве ўжо прахо-дзіць сэсія Аддзелу гістарычных навук Акадэміі навук СССР з удзелам іншых савецкіх тэарэтыкаў і ідэялёгаў, якая займаецца разьвязаньнем тэарэтычных праблемаў будаўніцтва камунізму у СССР. Ведама, «з катэдры» было сьцьверджана, што Савецкі Саюз стаіць на шляху «да камунізму». На гэтай а-снове Хрушчоў і прыпаднёс на ХХІ зь-ездзе КПСС свой сямігадовы плян «ка-муністычнага будаўніцтва», пагражаю-чы цэламу сьвету, асабліва «камуністыч-ным рэвізіяністам», праглынуць іх цал-кам у самы кароткі тэрмін.

Ці спалохаецца гэтых загрозаў воль-ны свет — пакажа час. Поўнасьцяй усё залежыць ад яго. Тое, што ёсьць пэў-ным, гэта, што запраектаванае поўнае занявольнэне савецкага грамадзтва спрычыніцца да яшчэ большага ўзросту мілітарнае магутнасьці чырвонай савец-кай імперыі. А там «сьветавы камунізм», як рукой падаць — бязь ніякай дыпля-мацыі й палітыкі.

П. Залужны

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

БОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАПЫНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКИ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BACKAUSČYNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkausčyna“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14
Ц а н а : Нямеччына: на год — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; ЗША і Канада: на год — 8,— л.; 6 м-цаў — 4,50 л.; 3 м-цы — 2,50 л.; 1 нумар — 0,20 л. Ангельшчына й Аўстралія: 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. Бэльгія: 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. Францыя: 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. Аргентына: 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз. Перасылка лётніцкай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паадзінчаныя нумары газэты разам з «Кала» камі ўважваюцца за падвойныя.

Банковае konto: Zeitung „Bačkausčyna“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

пайсьці на гэта ў выпадку кітайскіх камунаў куды цяжэй, бо 650-мільёны Кі-тай — гэта ня Югаславія. Заатакаваць кітайскую сыстэму камунаў было-б раў-назначным з распачацьцем ідэялігічнае вайны між КПСС і КП Кітаю, на што гэ-тая першая ў ніякім выпадку ня можа сабе пазволіць.

У другім выпадку — справа таксама скамплікаваная: прызнаючы мэтазгод-насьць камунаў толькі ў спэцыфічных умовах Кітаю — прызнаецца гэтым са-мым патрэбу розных шляхоў да каму-нізму ў залежнасьці ад спэцыфікі да-дзенае краіны. Гэта-ж ужо, як вядома з практыкі, прыводзіць да г. зв. рэвізі-янізму — ворага № 1 для КПСС.

Застаецца, такім чынам, толькі 3-і вы-хад. Але й ён ня можа задаволіць КПСС, бо гэта было-б раўназначным з прыз-наньнем кітайскага паршынства й кі-раўніцтва ў пабудове сацыялізму. Гэта было-б таксама прызнаньнем, што Кі-тайцы за 10 год знайшлі лепшы шлях да камунізму й стварылі перадумовы для пераходу ў яго — чымся СССР за 40 год. Калі Саветы маглі-б яшчэ прызнаць кі-тайскую перавагу на практыцы, дык за-тэ абсалютна ня могуць прызнаць пе-равагі ў сэктары ідэялігічным. Гэта быў-бы падрыў прэстыжу й канец паршын-ства КПСС, а сталіца сусьветнага каму-нізму мусіла-б перанесьціся ў Кітай.

Да гэтага часу савецкія тэарэтыкі ве-льмі мала, а го й зусім не гавораць аб кітайскіх камунах. Аднак выглядае, што ў дачыненні да апошніх Саветы будуць змушаны заняць нейкую пазыцыю па-сьяродзіне. З аднаго боку яны будуць хваліць Кітай, падчыркаючы, што кі-тайская сыстэма йдзе паралельна з разь-віцьцём СССР. Але з другога боку, бу-дуць падчыркаваць і розьніцы, пакліка-ючыся на розныя ступені разьвіцьця СССР і Кітаю, а асабліва індустрыяль-нага разьвіцьця. Яны будуць паказваць ня толькі на вялікія й амбітныя імкне-ньні, але й на вялікія цяжкасьці Кітаю, аднак падчыркаючы, што СССР калісь-ці таксама перажываў падобныя цяж-касьці, а вось цяпер ужо знаходзіцца на парозе камунізму. Саветы будуць цьвер-дзіць, што толькі такі народ, які дасяг-нуў ступені індустрыяльнага разьвіць-ця СССР можа думаць ад пераходзе ад сацыялізму да камунізму. Ня так даўна ў такім прыблізна духу савецкі пасол у Пэкіне Юдзін стараўся напавіць цьвер-джаньні Кітаіцаў аб іхных дасягнень-нях. У сваім выступе на мітынгу ў Пэ-кіне Юдзін радзіў Кітаіцам не перабол-ьшваць сваіх дасягненьняў, а глядзець на тое, што СССР толькі цяпер увахо-дзіць у стадыю камунізму. Кітай-жа ня можа разьлічваць на такую стадыю да таго часу, пакуль не дасягне такое ступені індустрыялізацыі як СССР.

Той факт, што Масква моцна занепа-коена кітайскім экспэрымэнтам, прабіва-ецца навет і ў некаторых выказваньнях Хрушчова на ХХІ зьездзе КПСС. У сваім дакладзе Хрушчоў быў змушаны за-крануць цэлы шэраг пытаньняў зьвязан-ых з пераходам ад сацыялізму ў вы-шэйшую стадыю камуністычнага гра-мадзтва. Вылічыўшы некалькі асноўных перадумоваў (якіх яшчэ СССР ня мае), неабходных для ажыццяўленьня асноў-нага прынцыпу камуністычнае сыстэ-мы — разьмяркоўваньня прадуктаў па-водля патрэбы (а не як дагэтуль — па-водля ўкладу працы), ён падчыркавае, што «...пераход ад сацыялістычнае стадыі разьвіцьця да вышэйшае фазы — гэта заканамерны гістарычны працэс, якога нельга самавольна парушыць ці абыйсьці». Гэта ўжо, як бачым, нядву-значны напёк на практыку кітайскіх ка-муністых, якія быццам-бы яказ на лі-чацца з заканамернасьцяй гістарычна-га працэсу, самі яго штучна прысьпя-шаючы, а гэтым самым ня лічацца й з прынцыпамі марксізму-ленінізму.

Ліга Вызвалення Народаў СССР

(Парыскі Блэк)

(ЯЕ СКЛАД, МЭТЫ, ЗАДАНЬНІ)

Ад Рэдакцыі: Ніжэй зьмяшчаем перадавы артыкул № 1-га воргану Парыскага Блёку „Problems of the Peoples of the USSR“.

✱

Ліга Вызвалення Народаў СССР, больш вядомая як «Парыскі Блэк», была заснаваная ў сакавіку 1953 году ў Парыжы, адкуль і атрымала свой назву «Парыскага Блёку».

Спецыфічнае палажэнне нерасейскіх народаў, як у былой царскай імперыі, гэтак і ў сучасным гэтак званым Савецкім Саюзе, заўсёды збліжала гэтыя народы ў справе іх вызвольнага змаганьня. На працягу апошніх 50 год маніфэстацыя ўзаемных сымпатыяў яскрава праявілася й дэманстравалася як у краёх гэтых народаў, на бацькаўшчынах, так і ў колах палітычнае эміграцыі.

Яшчэ да зьвязленьня «Парыскага Блёку» існаваў рад міжнацыянальных аб'яднаньняў нерасейскіх народаў, якія чакалі дзейнічаць даволі эфэктуозна, аднак абмяжоўвалі свае саюзы ці то тэрытарыяльным маштабам ці ідэялігічна-партыйным або рэлігійным сваяцтвам.

Пасьля другой сусьветнай вайны, із зьбольшаньнем палітычнай эміграцыі, а пазьней стварэньнем большавікамі стану псыхалогічнай вайны супраць усяго свабоднага свету, прыслыяныўся працэс стварэньня даўно праектаванага больш шырокага й больш скаардынаванага агульнага фронту паняволеньных Крамлём нацыянальнасьцяў.

Ініцыятыва стварэньня такога шырокага фронту паўстала амаль адначасова з аднаго боку ад саюзу трох экзыльных урадаў (Беларускага, Грузінскага й Украінскага), што падпісалі пагадненьне ў Карльсругу (Нямеччына) 15 лютага 1953 году, а з другога боку — ад саюзу палітычных цэнтраў каўкаскіх народаў, што падпісалі пагадненьне ў лістападзе 1952 году ў Парыжы.

Скліканая пасля канфэрэнцыі двух названых саюзных аб'яднаньняў у сакавіку 1953 году паклала трывалыя асновы для замацаваньня й паглыбленьня прыязных дачыненняў шасьціх нацыянальна-палітычных экзыльных цэнтраў (4-х народаў Каўказу, Беларусуаў і Украінцаў).

Ня глядзячы на тое, што пастановы гэнай сакавіковай канфэрэнцыі аб каардынацыі дзейнасьці ў сваім вызвольным змаганьні асноўваліся больш на вуснаўрачыстых дэкларацыях, чымся на пісьмовых забавязаньнях, новапаўсталы міжнацыянальны палітычны цэнтр — «Парыскі Блэк» — з кожным годам здабываў сабе ўсё большы аўтарытэт і папулярнасьць сярод эміграцыі якраз за сваю маналітнасьць у супольных выступлах.

У хуткім часе да Парыскага Блёку далучыліся яшчэ два нацыянальна-палітычныя цэнтры: Ідэль-Уральскаў (Татар-Башкіры й вутра-фінскія народы) і Туркестанцаў.

На 4-ай чарговай канфэрэнцыі ў лістападзе 1955 году быў заменены назву «Парыскага Блёку» на «Лігу Вызвалення Народаў СССР — Парыскі Блэк». У Лігу былі прынятыя яшчэ два новыя сябры: Крымскія Татары й Казакі. Быў

СССР і кітайскі экспэрымэнт

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

З другога боку, аднак, Хрушчоў стараецца замесціць ўсё сылады разыходжаньня між КПСС і кітайскімі камуністамі. У сваім заключным дакладзе на зьездзе партыі ён з горыстай кінуў у бок югаслаўскай камуністычнай партыі: «Паглядзеце, якія брудныя й правакацыйныя прыёмы ўжываюць цяпер югаслаўскія рэвізіяністы, стараючыся спрычыніць шкоду адзінству сацыялістычных краін... Югаслаўскія рэвізіяністы ствараюць здагадкі аб быццам існуючых разнагалосьсях між нашай партыяй і камуністычнай партыяй Кітаю...»

Што-б сабе Хрушчоў не гаварыў, як бы не замаскоўваў запраўнае палажэньне, але факт застаецца фактам, што Кітай не дае сьняня супакою крамлёўскім кіраўніком. Ваючыся страціць вядучую ролю ў сусьветным камуністычным руху, ЦК КПСС распачіла шукае нейкага выхаду, а не знаходзячы яго, змушана паклікацца на «заканамернасьць гістарычнага працэсу», паводля якога пераход із сацыялізму ў вышэйшую фазу камуністычнага грамадзтва будзе адбывацца ўва ўсіх сацыялістычных краінах адначасова.

Ці з гэтай «заканамернасьцяй» пагодзяцца кітайскія «будаўнікі» «вышэйшае фазы» — пакажа будучыня.

А. Галубіцкі

таксама распрацаваны й зацьверджаны статут, рэгулямін, які дапаўняў яго, ды рад пастановаў, што нармалізавалі адгэтага часу ў пісьмовай форме правы й абавязкі сяброў Лігі (Блёку).

Параграф 1 статуту так азначаў мэты й заданьні Лігі:

«Ліга Вызвалення Народаў СССР (Парыскі Блэк) ставіць сабе за мэту каардынацыю высілкаў сваіх народаў для больш пасьляховага змаганьня супраць крамлёўскай дыктатуры, а поўную рэалізацыю нацыянальных імкненьняў і аднаўленьне дзяржаўнае незалежнасьці народаў, што сталіся ахвярамі савецкае акупацыі».

Статутам быў таксама зафіксаваны, праектаваны да гэтага часу, парадак прыняцця новых сяброў у Лігу. На аснове яго ў Лігу могуць быць прынятыя толькі такія арганізацыі, якія запраўды прадстаўляюць сабой нацыянальна-палітычныя цэнтры, а не паасобныя партыі ці групы. Дзеля таго кажная эміграцыя паасобнага народу, што жадае стацца сябрам Лігі, павінна перад гэтым правесці ў сябе нутраную каардынацыю, бо ў Лізе кажны нацыянальны сэктар можа быць рэпрэзэнтаваны толькі адной агульнанацыянальнай дэлегацыяй.

Цяпер у Лізе рэпрэзэнтуюцца такія народы за пасярэдніцтвам наступных дэлегацыяў: Армяне — Дэлегацыяй Армянскай Дэмакратычнай Рэспублікі; Азэрбайджанцы — Азэрбайджанскім Нацыянальным Цэнтрам; Беларусы — Радай Беларускай Народнай Рэспублікі; Грузіны — Грузінскай Нацыянальнай Радай; Ідэль-Уральцы — Ідэль-Уральскім Нацыянальным Цэнтрам; Казакі — Вярхоўным Казакскім Прадстаўніцтвам; Крымскія Татары — Нацыянальным Цэнтрам Крымскіх Татаруаў; Туркестанцы — Туркестанскім Нацыянальным Цэнтрам; Украінцы — Украінскай Нацыянальнай Радай.

Роля й пазыцыя Хрушчова

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

паважна й выказала занепакаеньне, што Савецкі Саюз у канцы сямілеткі ўзапраўды дагоніць і перагоніць Амэрыку. Пайменна Хрушчоў абяцаў павялічэньне прадукцыі кансумпцыйных тавараў на 65%, павялічэньне прадукцыйных магчымасьцяў на 80%, абяцаў выбудваць 15 мільёнаў памешканьняў, цвёрдзячы, што кажная сям'я атрымае собскае памешканьне. Абвесьціў зьвалненьне ў гэтым часе ад падаткаў, скарачэньне дня працы да 6 гадзінаў пры адначасным павышэньні заробатной платы і цэлы рад іншых дабрадзействаў.

На нашу думку, з усіх гэтых сваіх абяцанак Хрушчоў можа датрымаць толькі адно: гэта зьвольніць сваіх падданных ад беспасярэдняга падатку, але раўналежна з гэтым эрэкампісаваль яго падаткам пасярэднім, г. зн. павышэньнем цэнаў на сяродкі выкшчўленьня й тавараў першае патрэбы. У таталітарнай краіне, якой ёсьць Савецкі Саюз, цэны на ўсе тавары рэгулёвае вылучна дзяржава. А ведаем, што цэны ў Савецкім Саюзе на ўсе тавары першае патрэбы парэнальна ў некалькі разоў і цяпер вышэйшыя, чымся на Захадзе.

Як узапраўды Савецкі Саюз даганяе Амэрыку, могуць сьветчыць найсьвяжэйшыя факты, узятыя з савецкіх крыніцаў. Гэтак, прыкладам, партыйны зьезд у Рязані, абцячаючы павялічэньне ў 1959 годзе прадукцыі мяса ў тры разы й восем дзсятках у параўнаньні з 1958 годам, гэтым-жа сьцьвярджае, што прадукцыя мяса ў 1958 годзе прадстаўлялася так катастрофальна, што толькі за адзін год яе можна павялічыць аж у чатыры амаль разы. А ў Краснадары паверхня пасаваў хрушчоўскай кукурузы зьменшылася да 140 тысяч гектараў. Як падае «Правда» за 12 студзеня, у тым-жа Краснадары партыйны зьезд дамагаўся, каб упарадкаваць збыт прадуктаў і каб цэмент ня быў вывожаны аж за пяць тысяч кілямэтраў — у Сібір і на Далёкі Ўсход.

Але найбольш шпакмі тэмпамі даганяе Амэрыку нашая Беларусь. Як пісалася ў 55 (441) нумары «Вацькаўшчыны» ў артыкуле «Дасягненьні й запраўднасьць», калгасы Беларусі ў 1958 годзе атрымалі з аднаго гэктару толькі 6 цэнтнараў, а саўгасы 7,2 цэнтнараў ураджаю збожжа. А на XXIII зьездзе камуністычнай партыі Беларусі, які адбыўся 14 студзеня сёлета, сакратар ЦК КПБ Мазураў запэўніваў, што ў бягучым 1959 годзе калгасы Беларусі дадуць па 9 цэнтнараў, а саўгасы па 10 цэнтнараў ураджаю. Навет неспэцыялісты ў галіне

Кажная зь пералічаных вышэй арганізацыяў аб'ядноўвае ў сабе, пры найгоршым стане, большыно дэмакратычнай эміграцыі сваіх суродзічаў розных ідэялігічных кірункаў, раскіданых у расьсяленьні па ўсіх вольных краінах Эўропы, Азіі, Афрыкі, Паўночнай і Паўднёнай Амэрыкі й Аўстраліі.

У арбіту дзейнасьці Лігі ўваходзіць проста або ўскосна больш за два мільёны эмігрантаў з акупаваных цяпер саветамі іхных краінаў.

З Цэнтраляй Лігі за пасярэдніцтвам вышэй пералічаных нацыянальных цэнтраў цесна супрацоўнічаюць каля 300 льякальных арганізацыяў палітычнага, культурнага ці сацыяльнага характару й выдаецца больш за сотню перыядычных і непэрыядычных газэтаў і часопісаў у васьноўным на мовах народаў, сяброў Лігі.

Ліга Вызвалення Народаў СССР (Парыскі Блэк) становіць сабой, такім чынам, запраўды шырокі фронт у гарызантальным і вэртыкальным кірунку ды мае асновы лічыць сябе Цэнтрам вызвольнага змаганьня нерасейскіх народаў СССР.

Сябры Лігі, апрача пастаўленай асноўнай мэты — вызваленьня сваіх народаў ад большавізму — улучаюць у праграму свае дзейнасьці таксама папулярнасьцю ідэі цеснага саюзу сваіх народаў і ў будучыні, пасьля вызваленьня. Галоўнай перадумовай для гэтага служыць супольнасьць лёсаў народаў Лігі ў гістарычным мінулым, а асабліва лекцыі ня так даўных падзеяў 1918—1920 гадоў, калі пры адсутнасьці такога цеснага саюзу, адноўленыя незалежныя дзяржавы гэтых народаў былі даволі лёгка паадзіночку, адна за другой, заваяваныя Савецкай Расеяй.

М. Абрамчык
Старшыня Лігі

3 радзёвай хвалі «Вызваленьне»

Выгубленыя большавікамі - 8

Табе, народ мой, згібнуты ў аковах,
З-пад сэрца песьню гэтую пяю,
І, ускрашаючы мінуўшчыну нанова,
Выказваю цяпершчыну тваю.

Янка Купала

✱

ГРАМАДАЎЦЫ

На пачатку трыццатых гадоў, калі ў БССР узгарэўся тэарыстычны пераслед нацыянальнае інтэлігенцыі, у Менск прывезьлі былых беларускіх паслоў польскага сойму, сяброў «Грамады» з Заходняй Беларусі, акупаванай Палаякамі. Усе яны ў часе разгрому «Грамады» былі засуджаныя польскімі ўладамі на шматгадовае ўв'язненьне. Але па колькі гадох зьянавольленьня іх амністэвалі.

Вось гэтых людзей, часова паверыўшых у рэжымную самастойнасьць БССР, большавікі й выбралі за дзейных асобаў свае чароднае акцыі. Адных — нелегальна перавозілі да сябе празь мяжу, а іншых — вымьнялі на зьянавольных польскіх грамадзянаў. Гэтак у Менску апынуўся Рак-Міхайлоўскі, які ў часе рэвалюцыйных падзеяў сьмнаццатага году ўзначальваў Беларускаю Вайсковую Раду, абвешчаную большавікамі паза законам, Мятла, Дварчанін, Гаўрылік. Аўтару першае беларускае граматыкі Тарашкевічу запініцца ў Менску не дазволілі. Яго затрымалі ў Маскве.

Адным захадам сьцігалася колькі мэтаў. Заходня-беларускаму грамадзтву, неабазнанаму з запраўдным становішчам нацыянальнае справы ў БССР, прыняцце ў Менску паслоў магло выдацца за праяву паважаньня большавікамі беларускіх імкненьняў. У самой БССР яно мела служыць нейкай разрадкай у запанавалым прыгнобленьні ад папярэдніх арыштаў нацыянальнага актыву. Дзеля гэтага ўся справа падавалася, як выратаваньне беларускае дзяржавы ад польскага пераследу. Ім наладзілі ўрачыстую сустрэчу, далі працу ў навукова-культурных установах.

Але, як неўзабаве выявілася, за прапагандовай заслонай трымаўся д'ябальскі плян: людзей звалілі ў БССР, каб фізычна выгубіць. Чародная хваля арыштаў гэтак званых нацдэмаў захапіла й іх. У 1933 годзе яны апынуліся ў

падвалах ГПУ. Іх, афіцыйна прынятых і вітаных, як удзельнікаў рэвалюцыйна-нацыянальнага руху, якраз за ўдзел у гэным руху абвесьцілі шпіёнамі, перакінутымі польскім контравыведам для дыверсыяў і падрыхтовы інтэрвэнцыі. Адпаведна гэтаму ім прыдзялілі ролу кіраўнікоў творанага ў ГПУ патайнага «Беларускага Нацыянальнага Цэнтру», у прыналежнасьці да якога зьвінавацьвалі ўсіх арыштаваных, а ў тым ліку й пісьменьнікаў, шэрагі якіх ужо двойчы раздзелі — выпушталіся.

З былымі пасамаі расправа была асабліва жорсткай. Іх высілаі ў канцэнтрацыйныя лягэры на Салаўкі. На тых «абтоках пракляцця», празваных гэтак славяцкімі нявольнікамі, грамадаўцы й загінулі ў ізалятарак НКВД у 1935-36 гадох. Па іхным арышце ў савецкім друку ўсё радзей згадвалі «Грамаду». А калі й згадвалі, дык зь неадлучнай прыстаўкай — «нацыянал-фашыстоўскай», а ейных кіраўнікоў называлі «нацдэмамі-фашыстамі», «агентамі польскага фашызму». Прыкладам, гэтак іх ямянаваў на І-ым зьездзе пісьменьнікаў БССР афіцыйны прамоўца — загадчык аддзелу агітацыі й прапаганды ЦК КПБ Конік, апраўдваючы перад літаратарамі праведзены пагром беларускае інтэлігенцыі.

Адно дзеля прапаганды жадае, а ніколі нябытнае, аднасьці беларускага народу з большавіцкай партыяй, сьняня «Грамаду» нібы рэабілітавалі. Але ні слова ня кажуць пра выгубленых грамадаўцаў. Гэта, як і безьліч падобных фактаў, утойваюць.

У расправе з грамадаўцамі, па выкарыстаньні іх дзеля сваіх мэтаў, хіба найскравей выявіўся ўвесь цынізм, спосабы й сыкіраванасьць гэтак званнае нацыянальнае палітыкі чырвонае Масквы. З аднаго боку — неабмежаваная дэмагогія пра павагу й падтрыманьне нацыянальных імкненьняў народу, а з другога — выгубленьне навет тых, хто паверыў у зрадливаю палітычную рэжыму й наважыўся працаваць нібы для гавантаванага нацыянальнага расквіту свайго народу ў кірунку прагалосаных лёзунгаў. Гэтак пад прыкрысьцём нацыянальнае палітыкі праводзіцца нацыянальнае панявольненьне.

Словы й факты

На XXI зьездзе камуністычнае партыі, які распачаўся 27 студзеня й закончыўся 5 лютага сёлета, Хрушчоў з асаблівым націскам падчыркаваў тыя надзвычайныя ўдачы ў сельскай гаспадарцы, што былі дасягнутыя пасьля вераснёўскага пленуму ЦК КПСС, які адбыўся ў 1953 годзе. Ён гаварыў, што дасягнутая перамога была вынікам ажыццяўленьня тае праграмы, якая была распрацаваная на вераснёўскім пленуме й на XX зьездзе камуністычнае партыі.

Як на партыйным зьездзе, так і на сьнежаньскім пленуме Хрушчоў абвінавачіў Маленкова, Кагановіча, Молатава, Булганіна й Шэпілава ў тым, што яны сваёй фракцыйнай дзейнасьцяй рабілі толькі перашкоды ў справе падняцця адсталася сельскае гаспадаркі. Асабліва моцна дасталася Маленкову. Хрушчоў прыпомніў Маленкову 1952 год, калі ён на XX зьездзе партыі заявіў, што агульны збор збожжа дасягнуў 8 мільярдаў пудоў і ўжо «збожжавая праблема разьвязана цалком і канчаткова».

Тым часам, як паведаміў Хрушчоў, да першае сусьветнае вайны ў 1914 годзе ўраджайнасьць збожжавых культур уаў была толькі 7 цэнтнараў з аднаго гэктару й яна амаль што такою засталася ў 1949—1953 гг., калі яна становіла 7,7 цэнтнара з гэктару. Запраўды трагічнае становішча. Савецкая ўлада за 36 гадоў свайго непадзельнага панаваньня ў калгасна-саўгаснай гаспадарцы, узброенай трактарамі й камбайнамі, змагла падняць ураджайнасьць усяго толькі на 0,7 цэнтнара.

Няма ніякага сумлеву, што Маленкоў на XIX зьездзе партыі значна перабольшыў агульны збор збожжа ў 1952 годзе. Ён фактычна працаваў даўно ўстаноўленую практыку камуністычных кіраўнікоў — захоўваць ад працоўных запраўдны стан ня толькі ўраджайнасьці збожжавых культур, але й іншых галінаў сельскае гаспадаркі. З гэтай прычыны Маленкоў вінаваты тут ня больш і ня менш, чымся й сам Хрушчоў.

Ад 1938 году Хрушчоў на працягу адзінаццаці гадоў быў генэральным сакратаром ЦК КП(б) Украіны, а ад 1939 году — сябрам Палітбюра ЦК ВКП(б). Няма ніякага сумлеву, што ён дасканала ведаў запраўдны стан сельскае гаспадаркі ня толькі Украіны, але і ўсяго СССР. Аднак Хрушчоў разам зь іншымі

мі заправіламі партыі і ўраду старанна прыкрываў ганебныя вынікі ў сельскай гаспадарцы. Толькі каб расправіцца з апэзыцыянерамі, Хрушчоў нарэшце, праз 41 год, сказаў праўду аб ганебных выніках у сельскай гаспадарцы пры камуністычнай дыктатуры. Нельга таксама забывацца, што на тым-жа XIX зьездзе партыі Хрушчоў быў у ліку першых, што станоўча ацанілі справядзачны даклад Маленкова й прызналі выдатнай палітычную й практычную дзейнасьць ЦК партыі.

Спынімся цяпер на тых «выдатных перамогах», што былі быццам дасягнутыя ў 1958 годзе ў сельскай гаспадарцы пад кіраўніцтвам Хрушчова. На XXI зьездзе партыі, а крыху раней на сьнежаньскім пленуме, Хрушчоў самаздаволена паведаміў удзельнікаў зьезду, што летась было засеяна збожжавымі культурамі 125 мільёнаў гэктараў, зь якіх быў сабраны рэкордны ўраджай — 8,5 мільярдаў пудоў. Такім чынам, каб сабраць такую колькасць збожжа трэба мець сярэдні ўраджай ува ўсім Савецкім Саюзе ня менш за 63 пуды (10,5 цнт.) з гэктару.

Тым часам разьлікі, абаснаваныя на савецкіх дакумэнтах, паказваюць, што пройдзе яшчэ шмат гадоў, а можа й дзесяткаў гадоў, пакуль з калгасных і саўгасных палеткаў можна будзе збіраць такі ўраджай. Паклікаемяся на некаторыя лічбы й разьлікі. На ўсёй тэрыторыі РСФСР, разам з паднятаю цаліною ў Сібіры й іншых мясцовасьцях, у 1958 годзе было засеяна збожжам 74,3 мільёны гэктараў. Паводля падлікаў Палаянскага, старшыні Савету міністраў РСФСР, сярэдні ўраджай з гэктару складаў 48 пудоў (8 цнт.), а агульны збор збожжа дасягнуў 3,6 мільярда пудоў.

Казаская ССР, якая мае найбольш цаліны, летась сабрала 1,2 мільярда пудоў, а сярэдняя ўраджайнасьць з 22,5 мільёна гэктараў была ня вышэйшай за 54 пуды (8,5 цнт.) з гэктару. Між іншага сакратар ЦК КП Казахстану Беллеў на сьнежаньскім пленуме паабяцаў давесці ўраджайнасьць да 10,5 цэнтнара з гэктару толькі на працягу сямігодкі й то пры ўмове падняцця «культуры земляробства».

Стан збожжавай гаспадаркі на Украіне ў 1958 годзе дасканала ахарактары-

(Заканчэньне на 3-эй бачыне)

Язэп Каранеўскі

Палітычнае значэнне эміграцыі

Ад Рэдакцыі: Гэты артыкул у рэдакцыйным скарачэнні быў надрукаваны ў № 1 воргану Парыскага Блэку „Problems of the Peoples of the USSR“

✱

Пасля прыцельскіх абдымкаў жаўнераў заходніх альянтаў з жаўнерамі камуністычнага Крамля вясною 1945 году на берагох Эльбы, ня доўга трываў перыяд, які разглядаўся народамі Захаду як пачатак мірнага і шчаслівага сужыцця ўсіх народаў на доўгія гады. Жыццё хутка паказала іншае. Камуністычная Масква не заставіла доўга чакаць на выяўленыя сваіх запраўдных намераў. На экране часу, як у фільме, пабеглі ўсё новыя і новыя малюнкі палітыкі Крамля: блякада Бэрліну, Карэя, Індокітай, Сырыя, Лібан, Кімой, ды йзноў Бэрлін.

Усе гэтыя падзеі, што адбыліся за так нядоўгі час, гавораць аб тым, што запраўды ўжо вельмі-ж кароткім быў перыяд для надзеяў на доўгую мірную будучыню; з другога-ж боку — ён быў зусім дастатковым для таго, каб пачабыць палітычнаю няздольнасцё Захаду. Палітыкі вольнага сьвету не змаглі зарганізаваць сілы здольнай супрацьдзейнічаць крамлёўскім захопніцкім намерам і іх павольнаму, але ўпорыстаму і паслядоўнаму ажыццяўленьню. Аб гэтым сьведчыць ня толькі тое, што камуністычная Масква з кожным днём становіцца больш смелай і агрэсыўнай у ажыццяўляньні сваіх экспансыўных намераў, аб гэтым сьведчыць і відавочная разгубленасць палітычных колаў Захаду.

Мы ўважаем, што вынікам гэтае разгубленасці ёсьць і недаацэнка палітычнай эміграцыі. Пераходзячы да нашай тэмы мы дазволім сабе спачатку паставіць пытаньне: чаму палітычныя колы Захаду, знаходзячыся акраў у фазе псыхалягічнага змаганьня з Крамлём і ня маючы да гэтага часу сяродкаў здольных спыніць наступ апошняга, ня маюць дастаткова палітычнае адвагі абвесьціць сваім саюзнікам у гэтым змаганьні палітычную эміграцыю зза залежнае заслоны? Палітычная эміграцыя, мэтай якое — вызваленьне сваіх народаў зь ярма камуністычнага рэжыму, і якая ўжо даволі доўга вядзе гэтае змаганьне амаль у вадзіночку, магла-б адыграць больш значную ролю ў спыненні наступнаючай загрозы камунізму ў кірунку вольных краёў сьвету, прыскорыла-б дзень вызваленьня народаў за ялезнай заслонай, а гэтым самым унесла-б немалую долю ў умацаваньне дэмакратыі ўва ўсім сьвеце, пры ўмове, калі была-б належна ацэнена палітычнымі коламі Захаду. На вялікі жаль, да апошняга часу значэньне эміграцыі правільна ацэньваюць толькі бальшавікі, якія ў сувязі з гэтым і вядучы сваю супраць-эмігранцкую работу.

Бальшавікі, разглядаючы палітычную эміграцыю як свайго паважнага праціўніка, кладучы нямаля высілкаў, каб зьменшыць яе значэньне ў вачох палітычных колаў Захаду, а таксама і сярод народаў унутры СССР. Для ажыццяўленьня гэтае мэты, камуністычны Крэмль вядзе змаганьне з палітычнай эміграцыяй у двух кірунках: унутры СССР і ў краёх прабываньня эмігрантаў. Паколькі ўнутры СССР супраць-эмігранцкая работа бальшавікоў не патрабуе «заклікаць на радзіму», а абмяжоўваецца толькі тым, каб «заглушыць» усялякі слух з заграіцы аб той ці іншай дзейнасьці палітычнай эміграцыі ці паасобных яе палітычных дзеячоў, бальшавікі вядучы на гэтым сэктары змаганьне пасярэдніцтвам нутранае прэсы, выкарыстоўваючы яе, зразумела, толькі ў «неабходных» выпадках. Каб-жа не пакінуць эміграцыі ў супакоі й на мясцох яе прабываньня, бальшавікі займаюцца гэтым зусім асобна. У пачатку 1955 году ўва ўсходняй частцы Бэрліну Крэмль зарганізаваў адумysłовы апарат, прысьвечаны змаганьню з эмігранцаў — г. зв. «Камітэт за вяртаньне на радзіму», які да нядаўна знаходзіўся пад кіраваньствам генэрала Міхайлава, а цяпер — генэрала Вішнеўскага.

Гэты камітэт пачаў выдаваць газэту «За вяртаньне на радзіму» й зарганізаваў радыяперадачы. Мы ня будзем гаварыць аб усіх падрабязнасьцях камуністычнай працы ў гэтай галіне, аднак для поўнае ілюстрацыі ступені хвалеваньня Крамля з прычыны толькі самое нааўнасьці палітычнае эміграцыі ды спосабаў бальшавіцкага змаганьня з апошняй, мы дазволім сабе паказаць некалькі дэталей.

Як-бы Масква ня здэсквалася над народамі унутры СССР, вырываючы цэлымі сотнямі тысяч з нажылых мясцоў і іх бацькаўшчыны ды раскідваючы па тэрыторыі Сібіру, усё-ж у газэтках «За вяртаньне на радзіму» яна палічыла

патрэбным падыйсьці да эміграцыі із сэнтымэнтальнага боку. Тут зьявіліся патрыятычныя апавяданьні, сэнтымэнтальная пэзія; пачалі зьяўляцца фатаздымкі з родных краін. Трэба прызнаць, што некаторыя месцы ў гэтых газэтках робяць уражаньне быццам бы яны рабіліся зусім не бальшавікамі. Ня гледзячы на гэтыя «літаратурныя» ўдачы, эмігранты, знаючы савецкую рэчаіснасьць не пайшлі на «вяртаньне». І як бачна, Масква й сама вельмі хутка пачала сумлявацца што да дадатніх вынікаў. На падмацаваньне пахіснуўшыхся надзеяў у верасні 1955 году Вярхоўны Савет выдаў «Указ аб амнасьці». Але й тут атрымаўся поўны провал. Апрача нязначнае колькасці тых асобаў, што ня ведалі савецкай рэчаіснасьці і, як вядома, паасобны людзей, што прабывалі сарод эмігранцы на заданьне самога Крамля ды паводля заданьня апошняга «вярнуліся», аб ніякім «вяртаньні» гаварыць не даводзіцца. Такім чынам для Крамля нічога іншага не засталася, як ужыць яшчэ больш рафінаваныя мэталы.

На гэтай арэне бальшавікі за пасярэдніцтвам свае супрацьэмігранцкае «бастыліі» ўва ўсходнім Бэрліне праявілі найбольшую актыўнасьць ды паказалі найбольш рафінаваньня мэталы свае работы. Тыя крамлёўскія агенты, якія вярнуліся як эмігранты, выкарыстоўваліся перад мікрафонам радыяперадач «Камітэту...» супраць эміграцыі. У дадатак гэты-ж камітэт зарганізаваў цэлы рад падпольных аячак пад такімі назвамі як «Сокол», «Буревестник», «Вольный союз — казаки до дому» й інш. Гэтыя аячкі й выконваюць найбольш няпрыстойны род крамлёўскіх «даручэньняў»: яны фабрыкуюць адумysłовыя лістоўкі, у якіх заклікаюць эмігрантаў «на радзіму», абязьваючы пры гэтым рознымі няпрыстойнымі эпітэтамі эмігранцкіх дзеячоў, і ў той-жа самы час гэты-ж лістоўкі папшыраюцца сарод эміграцыі ад імя тых-жа кіраўнікоў эмігранцкіх арганізацый. Прыкладам, аўтару гэтых радкоў ня раз даводзілася атрымоўваць падобныя лістоўкі з адвартнымі адрасамі сваіх знаёмых і калегаў. Нейкі час «Камітэт за вяртаньне на радзіму» быў «надзяліў» працай Казакаў — сваю супраць эмігранцкую прапаганду папшыраў сарод эміграцыі ад імя газэты «Казачый Вестник».

У цэлай гэтай, сказаць-бы, сыстэме «прафіляктычнай» дзейнасьці Крамля, апрача антыэмігранцкай работы за пасярэдніцтвам бэрлінскага камітэту, можна сустрэць і іншыя, больш вымушаныя акалічнасьцямі супрацьэмігранцкія ходы. Заклапочаная Масква пачала прысьвечачь паасобныя выданьні й адумysłовыя артыкулы ў нутранай прэсе вылучна палітычным арганізацыям і іх вядучым дзеячом у гэтылі. У 1956 годзе ў газэце «Комсомольская Правда» (ворган ЦК ВЛКСМ) была надрукавана ў 18-ці частках аповесьць «Квадрат В 52», якая была пасля выдана асобнай кніжкай тыражом у 90 000 эгзэмпляраў; у 1957 годзе ў газэце «Зьвязьда» (ворган ЦК КПБеларусі, Вярхоўнага Савету й Савету Міністраў БССР) была надрукавана аповесьць «Па воўчых сьцежках», якая таксама была выдана асобнай кніжкай тыражом у 20 000 эгзэмпляраў. Ува ўсёй

гэтай літаратуры бальшавікі ставяць сабе за мэту пераканаць беларускі народ у бяздэйнасьці й прадажніцтве беларускай эміграцыі.

Калі ў мінулым годзе беларуская эміграцыя з асаблівым уздымам адзначыла 40-годзьдзе абвешчання незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі і аб гэтым зьявілася шмат зацемак у прэсе вольнага сьвету Крэмль насыцджоўся. І, як відаць, палічыў, што гэтую маральную рану сваёй газэткай «За вяртаньне...» ня будзе ў стане забітаваць. Пасля нейкага часу «дыпламатычнага» маўчання ўрган Цэнтральнага Камітэту КПБ, Вярхоўнага Савету й Савету Міністраў БССР — газэтка «Советская Белоруссия» ў № 126 зь 1 чэрвеня 1958 г. зьмясьціла даволі даўгі й няпрыстойны артыкул, у якім бальшавікі паказалі свае клопаты з прычыны дзейнасьці эміграцыі ў вольным сьвеце.

Такая-ж работа бальшавікоў вядзецца і ў дачыненні іншых народаў СССР.

Лічым, што дастаткова прыкладаў для таго, каб мець поўнае ўяўленьне аб ступені занепакоенасьці Крамля, а гэтым самым мець і ўяўленьне аб важнасьці палітычнай эміграцыі ў змаганьні з бальшавізмам. Да гэтага трэба дадаць яшчэ наступнае: калі Крэмль занепакоены нааўнасьцяй палітычнае эміграцыі, якая вядзе антыкамуністычнае змаганьне ў вадзіночку, дык якое было-б хвалеваньне Крамля тады, калі-б палітычныя колы Захаду на самай справе належна ацанілі яе значэньне й далі-б поўную маральную й матар'яльную падтрымку. Няма сумлеву ў тым, што непакой бальшавікоў з прычыны толькі самога факту існаваньня палітычнае эміграцыі ў вольным сьвеце мяжыць з страхам; а ну-ж палітычныя колы Захаду праявіць належную зацікаўленасьць да эміграцыі — вось што сягоньня хвалюе бальшавікоў.

Маючы на ўвазе ўвесь, сказаць-бы, малянак клопатаў і непакое Крамля з прычыны нааўнасьці палітычнае эміграцыі, а таксама маючы на ўвазе савецкія запасы атамных бомбаў, думем, што ўжо можна дазволіць сабе на сьмеласьці сказаць наступнае: сьняны ўжо вельмі цяжка было-б акрэсьліць, што ў рэшце рэштаў у большай ступені хвалюе Крэмль і што для яго на самай справе ў большай ступені небясьпечнае — атамная бомба ці бомба маральная? На атамную бомбу бальшавікі ўжо ў стане адказаць таксама атамнай; на маральную не адкажуць — у іх яе няма. Такім чынам, што ў большай ступені палохае бальшавікоў: склады атамных бомбаў на Захадзе, ці гэтым-жа Захадам падтрыманая маральна й матар'яльна палітычная эміграцыя зза залежнае заслоны?

Уладзімер Бортнік

**ХОЧАШ ЗРАБІЦЬ СВАЙМУ
БЛІЗКАМУ ПРЫЕМНАСЦЬ
І АДНАЧАСНА КАРЫСЦЬ ДЛЯ
БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЫ, ПАДА-
РУЙ ЯМУ КАМПЛЕКТ КНІЖАК
ВЫДАВЕЦТВА
«БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»**

Словы й факты

(Заканчэньне з 2-ой бачыны)

заваў на сьнежаньскім пленуме сакратар ЦК КП Украіны Падгорны. Ён сказаў, што з 18 мільёнаў гэктараў сабрана на 103 пуды з гэктару збожжавых культур. Надзвычайна высокі ўраджай Падгорны абгрунтоўвае тым, што чвэрць агульнага збожжа на Украіне складае кукуруза, якая, відаць, у гэтым годзе добра ўраджыла. Калі да гэтага дадаць, што да збожжа залічаны таксама навет сілас, які закладзены ў калгасах і саўгасах зь недасьпелых кукурузных кіяхоў, то можна дапусьціць, што на Украіне было сабрана 103 пуды з гэктару.

Вось-жа ў трох асноўных збожжавых рэспубліках — РСФСР, Украіне й Казахстане — пад збожжавымі культурамі ў 1958 годзе было занята 114,8 мільёна гэктараў, зь якіх было сабрана 6,7 мільярда пудоў збожжа. Такім чынам на рэшту 12 савецкіх рэспублік застаецца 10,4 мільёна гэктараў, якія павінны былі даць 1,8 мільярда пудоў збожжа. Але каб сабраць столькі збожжа ў гэтых нязбожжавых рэспубліках патрэбна атрымаць з кажнага гэктару ня менш за 173,8 пуда (28,4 цнт.) збожжа. Такіх збораў няма яшчэ ў самых урадлівых раёнах Савецкага Саюзу.

Аналіза ўраджайнасьці збожжавых культур у 1958 годзе сьведчыць, што

пададзеныя Хрушчовам зьвесткі аб агульным зборы збожжа 8,5 мільярдаў пудоў (139,2 мільёна тонаў) — перабольшаныя й не адказваюць запраўднасьці. Вялізарныя страты збожжа ў часе ўборкі, якія яшчэ значна зьбылішыліся ў сувязі з дажджлівай пагодай, раньнімі замарозкамі ў Сібіры й Казахстане ў часе ўборкі, а таксама агульнай безгаспадарнасьцю, далёка не пакрываюцца навет тым мільярдам пудоў кукурузы разам зь сіласам зь недасьпелых кіяхоў.

За мінулую пяцігодку на сельскую гаспадарку СССР было выдаткавана 96 мільярдаў рублёў, зь якіх толькі на падняцьцё цаліны было ўкладзена 30,7 мільярда рублёў. Тым часам пры Маленкове за пяцігодку на ўсе мерапрыемствы сельскай гаспадаркі было выдаткавана толькі 40 мільярдаў рублёў. Аднак вялізарныя капіталаўклады на цалінныя землі ў Сібіры й Казахстане не гарантуюць стабільных ураджаяў на гэтых землях. Аб гэтым сьведчаць ня так далёкія 1955 й 1957 засухлівыя гады. Цалінныя землі, апрача буйных капіталаўкладаў і сучасных тэхнічных сродкаў, патрабуюць перасяленьня на сталую працу каля 100 тысяч рабочых сем'яў. Трэба таксама мець на ўвазе, што цалінныя землі, якія засяваліся на працягу 3—4 гадоў, патрабуюць ужо даўгага-

Акрамя выступаў такіх афіцыйных персанаў, як Мазураў і да яго падобных — выступаў, дзе з нагоды 40-годзьдзя БССР «крылі» на ўсе лады калішніх і сучасных беларускіх «буржуазных нацыяналістых»; акрамя вернападданьніцкіх паклонаў рэжыму — а яшчэ больш «старэйшаму брату» — БССР-аўскага «алімпу», «носьбітаў» сацыялістычнае культуры», на чым мы спыніліся ў папярэднім нумары «Бацькаўшчыны», — апошнім часам увыпукліўся яшчэ адзін мамэнт бальшавіцкай абаронна-наступальнай актыі ў дачыненні да бела-рускага незалежніцкага руху, у гэтым выпадку ськіраваны бадай вылучна супраць беларускае эміграцыі. Маём тут на ўвазе нябывалую актыўнасьць г. зв. «Камітэту за вяртаньне на радзіму», што знаходзіцца на прывязі МВД-КГБ.

Хто мае «гонар» атрымоўваць ягоны лісток, ведае, што да нядаўнага часу ён быў паралельным і ідэнтычным дуплікатам такога-ж лістка ў расейскай мове. Вершаваныя «творы» ня толькі не падмываліся беларускімі, але навет не перакладаліся ў беларускую мову, а зьмяшчаліся проста ў расейскім арыгінале. Адным словам — лісток «Камітэту» поўнацый адлюстроўваў «ленінскую нацыянальную палітыку» — беларускі паводля формы, расейскі паводля зьместу.

На працягу апошніх месяцаў у гэтай галіне бальшавіцкай прапаганды адбыўся круты паварот. На месца дубовых перакладаў з расейскага лістка зьявіўся арыгінальны — ды яшчэ які арыгінальны! — матар'ял. Рэдакцыйны штат быў павялічаны, і хутка праца пачала кіпець. Спачатку можна было думаць, што ўся гэтая мітусня часовая, прынагодная — падаганная пад 40-годзьдзе БССР. Ды цяпер так ужо не выглядае. Лісткі «Камітэту», запоўненыя ня то што някультурнай, але навет і нецэнзурнай лаўняй супраць «беларускіх нацыяналістых», і далей прадукуюцца па дзёве штукі ў тыдзень. А можа гэта таксама было прадабрана сьмігтавым плянам?

Але пакінем жарты й перагартваем некалькі сьнежаньскіх і студзеньскіх нумароў лістка «За вяртаньне на радзіму».

Першае заданьне, якое паставілі сабе бальшавікі — гэта, паводля магчымасьці, скампрамітаваць у вачох эмігранцкае масы беларускія палітычныя органы й паасобных дзеячоў, намагаючыся звязаць іхную дзейнасьць ці то зь гітлераўцамі, ці то з акантурнікамі, якіх, нажаль, стае ў кожным народзе. Возьмем, прыкладам, адзін ізь сьнежаньскіх нумароў (94). Пад гучным загалоўкам «Рада здрады» спачатку пападзеныя перакручаныя факты пра ўсебеларускі Кангрэс (ён, бачыць, адбыўся «у пачатку 1918 году!»), Радз БНР і абвешчаньне ёю незалежнасьці Беларусі. Галоўнае-ж месца прысьвячаецца БЦР (прыгадваецца цэлы шэраг асобаў, якія мелі й ня мелі дачынення да БЦР). Пры гэтым робіцца ўсё магчымае, каб спалучыць дзейнасьць авантурнікаў зь дзейнасьцяй сумленных беларускіх дзеячоў, што ўсе свае ўплывы выкарыстоўвалі на тое, каб бараніць беларускае насельніцтва ад самаволі як гітлераўцаў, так і бальшавіцкіх партызанскіх групаў, што нароўні зь гілераўцамі палілі беларускія вёскі ды мардавалі іхных жыхароў.

У канцы аўтар (С. Клімковіч) вельмі няўдала прабуе павязьць БЦР з трады-

цыйнай Радай БНР. Аб ужыванай у артыкуле — як і наагул у лістку менаванага «Камітэту» — тэрміналёгіі гаварыць лепш ня будзем. Скажам толькі, што як стыль, так і тэрміналёгія вельмі-ж нагадвае адну «газэту», што выходзіць часам «за морам», дакладней — у Канадзе. 98-ы нумар за сьнежань прысьвечаны 40-годзьдзю БССР. Такіх загалоўкаў у савецкай прэсе мы не сустракалі: «Вольная і незалежная» (перадавы артыкул). Там мы сустракаем такія кур'ёзы: «Калі-б не савецкая ўлада, Беларусь і сьняна-б ёў хлеб зь мякінай, хадзіў у лапцях, гараў сахой». І, маўляў, усё гэта зроблена наўсуперак волі, — як гаворыцца там, — «змагароў» за незалежнасьць Беларусі — беларускіх нацыяналістых»...

Трэба сказаць, што прапаганда вельмі прымітыўная. Хоціць толькі прыгадаць аб незалежных прыбалтыцкіх рэспубліках, якія, да акупацыі іх бальшавікамі, узялі сельскую гаспадарку да такога ўзроўню, якога — у ўмовах БССР — нельга спадзявацца і яшчэ за 40 год. З хваленай-жа індустрыялізацыі ўсяроўна Беларусь пад бальшавікамі ніякіх карысьцяў ня мае.

У гэтым-жа 98 нумары зьмешчаныя й звароты да беларускае эміграцыі: да работнікаў, дзяцей, былых жаўнераў, моладзі, жанчым...

Тут-жа й артыкул Максіма Танка — «члена» камітэту «За вяртаньне...» Дарэчы, гэты-ж артыкул, толькі пад іншым загалоўкам быў зьмешчаны з нагоды 40-годзьдзя БССР у цэнтральнай маскоўскай прэсе. Цяпер Танк дадаў па-ру сказаў, каб дапасавачь яго да абставінаў, і справа пайшла гладка. Дый чаму-ж не атрымаць два разы ганарар за той самы артыкул?

Танк піша пра калішнюю каляніяльную, паланізатарскую палітыку Варшавы ў Заходняй Беларусі, але пра цяперашнюю каляніяльную, русыфікатарскую палітыку Масквы — нічога. Наадварот: «братні рускі народ» толькі тое й робіць, што Беларуска памагае... Дзе-ж той калішні, бунтарны, запраўдны Танк, што не баўсяў і турмаў, баронячы правы свайго народу?!

У 2-ім студзеньскім нумары пачынаецца — і яна працягваецца ў далейшых нумарох — палеміка з «Бацькаўшчынай». Дзеля гэтае справы паклікалі не абы-каго, а кандыдата гістарычных навук, супрацоўніка Акадэміі Навук БССР Залескага. Вялізарным артыкулам адказвае ён («За просьбу суайч. Мюнхэну») на артыкул у «Б-не», зьмешчаны з нагоды сьмерці папы Пія ХІІ. Для аўтара артыкулу было-б завялікім гонарам, каб мы на ім даўжэй спыніліся. Адначым толькі, што ягонае «навуковая» тэрміналёгія вельмі багатая й вобразная: «нацыяналістычная хэўра», «зрадніцкая дзейнасьць» і г. д.

У 5-ым нумары «За вяртаньне...» знаходзім нарыс пісьменьніка Скрыгана «Мой родны край». Вось тут, дык варта крыху спыніцца. Скрыган — перасьледаваны й нядаўна «рэабілітаваны» бальшавікамі. І вось гэты самы Скрыган аплава партыю, б'е паклоны Маскве — быццам за тое, што яны «ашчасьлівілі» Беларусь і ейны народ. Зварочваючыся да Беларусі, у вадным месцы пра сябе ён піша: «Радзіма мая, ты гадавала мяне, сваімі ласкавымі рукамі песьціла, карміла, вучыла, вывела ў людзі. **Я рос у цябе на вачох і бачыў, як сама карэсла і мужнела ты ў новай, братняй сям'і савецкіх рэспублік...**» Далей: «**Роднае слова тваё** перастала быць мужыцкім — яно **сталася дзяржаўным**, ім пісаная законы й кнігі. Я... вельмі рады, што **за гэтыя сорок год і я мог нешта зрабіць** у агульнай людзкай рабоце...»

Людзі, якія знаюць жыццёвы шлях Скрыгана й іншых «рэабілітаваных», ня стрымаюцца ад гіранічнай усьмешкі. Ведама-ж, як «гадавала» іх падсавецкая Беларусь, што сталася махляхы для ўсіх тых, хто яе найбольш кахаў... Пасля павароту із ссылкі Скрыган адважыўся быў бараніць у друку чысьціню роднага слова, даваў цэлы шэраг прыкладаў, якія паказвалі на русыфікацыю. Ці бальшавіцкія валадары прыслушаліся да ягонага голасу? А цяпер Скрыган, на загад гэтых валадароў, узносіць у вышні афіцыйны расейска-беларускі жargon ды называе яго родным словам...

Варта звярнуць увагу на той факт, што калі цэнтральная маскоўская прэса з нагоды 40-годзьдзя БССР заказвала паклонніцкія артыкулы пераважна ў правяраных, «добранадзейных» прадстаўнікоў соцрэалізму, дык у «За вяртаньне...» малянак інакшні: там у першую чаргу высюваюцца наперад прозьвішчы такіх «рэабілітаваных», які цытаваны намі Скрыган, паэты Хведаровіч, Званок. Дарэчы, нідзе не гаворыцца, што яны былі ў свой час перасьледаваныя, а ўсюды, як і ў выпадку Скрыгана робіцца ўражаньне, што яны «40 год будуць

В. Б.

(Заканчэньне на 5-ай бачыне)

Шыла вылезла зь мяшка

10 кастрычніка 1958 г. Управа БНА ў Таронта (Канада) выдала «Зварот да Беларусаў на эміграцыі», дзе ў пункце 4-ым гаворыцца: «Ад усіх «хмараўскіх камбінацыяў» адмяжоўваемся, і яны для нас не аўтарытэтыя». У васьбным «Асьветчаньне» і дзе яны знаходзяцца, мы гэтым ня цікавімся».

Менш кур'ёзным ува ўсім гэтым ёсьць тое, што «адмяжоўваюцца ад неаўтарытэтных камбінацыяў», ці навет і ня цікавяцца, дзе знаходзяцца «хмараўцы». Самым асноўным тут ёсьць іншае. Управа БНА, а фактычна агульны сход БНА, ад імя якога ўправа напісала «Зварот» і «Асьветчаньне», мусіць толькі хацелі пазбыцца тэй прыказкавай у беларускім фальклёры «бабы з возу, каб каню было лягчэй». А тымчасам пазбыліся большавіцкага агента. Што да гэтай ягонай ролі ўжо сяньня няма сумлеву. Але аб гэтым трохі пазьней.

Цярплівыя беларускія людзі, навет найбольш перадавыя працаўнікі на нацыянальна-грамадзкай ніве! Бацаць, што чалавек робіць на школу, але доўга ўсё яму спатураюць. А можа, можа... Можак ішчэ паправіцца. Усё-ж напасьледак (часценька шмат запозна, калі ўжо зробленая вялікая шкода) і сьляпы бацьчы тое, што даўно ўсім было бачна. Гэтак тут і з БНА. Але-ж лепш позна, чымся ніколі.

Управа БНА, хоць і запозна, але здабылася на трохі цывільнае адвагі ды шчырасьці, ды мо ўжо і не яна сама, як проста ўсе людзі, той-жа агульны сход, ад імя якога выдала свой «Зварот» і «Асьветчаньне».

Але-ж вярта прыгледзіцца галоўнай дзейнай асобе, зірнуць, на колькі дазваляць нам цесныя рамы артыкулу, на шлях Хмары ў мінуўшчыне.

За часоў польскае акупацыі Заходняй Беларусі Сяргей Сіняк-Хмара адседзіў у розных турмах і Вяроце Картускай адзінаццаць гадоў за бальшавіцкую, а не нацыянальна беларускую, дзейнасьць. Вось што піша аб гэтым адзін зь беларускіх нацыянальных працаўнікоў з Заходняй Беларусі: «Я хацу зьвязаць некаторыя далжэныя зь біяграфіі Хмары. У гадох 1927—39 С. Хмара танцаваў пад бальшавіцкую дудку ў трыкутніку: КПЗБ, польская турма і дэфэнзыва. Колькі не намагаліся беларускія нацыяналісты з Беларускага Нацыянальнага Аб'яднаньня прыцягнуць яго да актыўнага й творчага беларускага жыцця, нічога з гэтага ня выйшла. У 1940-44 гадох Хмара ня вылячыўся з камуністычнага дурману, хоць тысячы нашых людзей аздравелі, уначыўшы савецкі «рай» з лапцямі, прывезенымі ў Стоўпцы, пагонкай за чорным хлебам і бесканечнай посьніцай». Гэтак піша ў лісьце ў Рэдакцыю сп. А. Лаўрыновіч «Беларускі Эмігрант» № 1 (49).

Намагаліся былі бальшавікі пераўздаваць сваіх цітаўцаў з КПЗБ, дык і Хмара, дарма што быў у ліку найбольш заслужаных, трапіў за краты. Вайна падаспела ў 1941 годзе і Хмара пазбыўся бальшавікоў, але, як далей пачынаем, астаўся ім і надалей верным і адданым слугой. Зь Нямеччыны прыйшлося выйжджаць у Канаду, зусім зьмяніўшы

аблічча. Залажыўшы гурток беларускіх мэтадыстых, відаць, дзеля таго, каб канадыйскія мэтадыстыя ўзялі гэтага новага «веручага» пад сваю апеку. Дык яны й купілі яму білет ды перавезьлі ў Канаду.

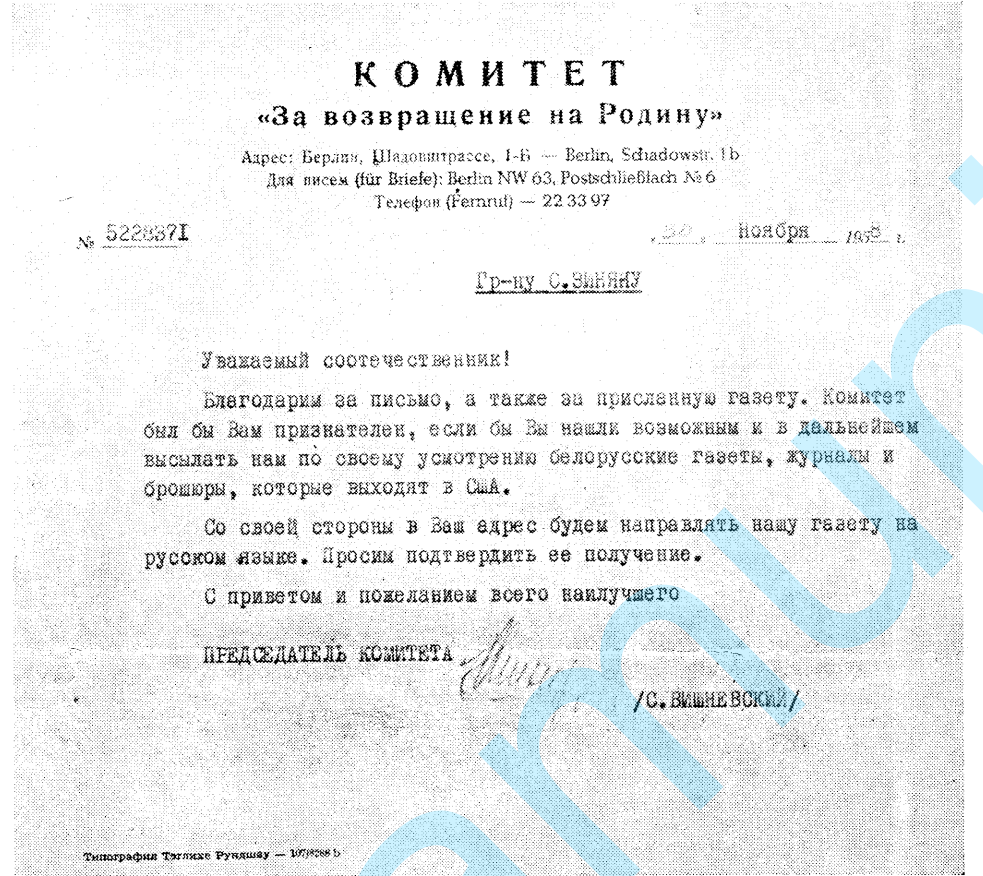
А тут ужо разгледзіўшыся, пачаў працаваць паводля інструкцыяў нядаўнага нябожчыку з Камінформу з 1947 году. Гэтак за пару гадоў, ад 1951 да 1954 году ўдалося яму ў Таронта наступнае: раздзяліць Згуртаваньне Беларусаў Канады і зь ягонага асколька зарганізаваць БНА; раздзяліць таронцкую беларускую праваслаўную парахвію і частку яе аддаць пад апеку ўкраінскага антыаўтакефалістага Сагайдакіўскага. А ці-ж прыгадаеш усё ў дзялянцы пашквіляў, удаваньняў ды, — самае асноўнае — прэсы, дзе Хмара выліваў цэбры памыяў на сваіх праціўнікаў? Прачытайце ўважна «Дзятла» (сяньня нябожчык) ці «Беларускі голас» (у хуткім часе, здаецца, станецца нябожчыкам)! Ня трэба шмат разумецца ў журналістыцы ці палітыцы, але даволі мець здаровы розум ды мінімум аб'ектывнасьці, каб спасцерагчы ўсім бачнае. Навет сябры БНА, учарашняй ягонай базы, і то спасьцераглі ды «адмежаваліся ад неаўтарытэтнага»...

Разам зь іншымі бальшавіцкімі прывычкамі й мэтадамі Хмара прысвоіў сабе найбольш агідны спосаб — выкарыстоў-

ваць Мухашы прыйшлося абараняць памяць бацькі. Вось што яна пісала ў лісьце ў «Беларускі Эмігрант» (№ 3 (51): Нядаўна атрымалі мы № 5 «Беларускага голасу», дзе зьмешчана зацемка аб сьмерці нашага Дарагога Таты, Паддзенае ў артыкуле адносна Таты, што будучы ў Канадзе навязвае сувязь зь Беларускім Нацыянальным Аб'яднаньнем і Беларускай Народнай Грамадой... і г. д., ёсьць зусім нязгоднае з праўдай, што нас вельмі абурала».

Змагаючыся зь беларускім вызвольным рухам, ачоленым Радай БНР, Хмара-Сіняк так разгаўся, што ў № 48 «Беларускага голасу» ў артыкуле «Ці БССР — фікцыя ці такі дзяржава» уважаў за патрэбнае напісаць наступнае:

«Тымчасам існуе Савецкая Беларусь — праўна незалежная дзяржава, сябра Задзіночаных Нацыяў... Наўсуперак псеўда-бэаруўскім агітатарам існуе літаратура разьвітая беларуская мова, беларуская літаратура, высокай якасьці тэатры, музыкі, вобразнае мастацтва, вялікая сетка школаў, тэхнікумаў, інстытутаў, навуковых установаў, кіно, радыё, прэса... Такім чынам ёсьць тэрыторыя, на якой жыве кампактнай бальшынёй насельніцтва выразна акрэсьленая нацыянальнасьці, мова і культура гэтага насельніцтва — усе элемэнты, што складаюць кожную суверэнную дзяржаву».

ваньне памяці памерлых для здабыцця сабе палітычнага капіталу. Гэтак, калі ў Эдмантоне памерў заслужаны беларускі працаўнік Юстын Мурашка, дык Хмара ўзьвёў памерлага ў найбольш заслужаных сяброў Беларускай Народнай Грамады і проста зьняславіў памяць Мурашкі, прысвоіўшы яму шмат чаго бласлава, чаго ён не рабіў, а рабіў «хмараўскі рух»... Ажно дачцы памерлага, Га-

дык вось тут ужо чуць ня зь менскай «Зьвязьдзі» жыўцом узятая! Ані слова аб калгасах, русыфікацыі, аб «кампактных масах» зьняволенага беларускага насельніцтва ў Сібіры, на цаліне, на камуністычных новабудовах Поўначы. Дык гэта-ж тут, самы чымус, казаў той, вылез наверх, Хмара ў вадкрытую пачаў хваліць бальшавіцкія парадкі ды яшчэ й «наўсуперак... агітатарам».

У справе выбару факультэту

У № 1 часопісу «Моладзь» быў надрукаваны вельмі актуальны артыкул, пад загалоўкам «Студыяваць — але што?».

Поўнасьці пагаджаюся зь спадаром Юстыгчам, аўтарам вышэйспомненага артыкулу, што «Пры выбары кірунку студыяў, пачынаючы студэнт часта забываецца правярць, ці ён мае здольнасьці да абранае ім навукі — ці дасьць ён сабе зь ёю рады. Гэта ёсьць бясспрэчны факт, што вялікі працэнт студэнтаў глыбака памыляецца ў выбары факультэту — свае прафэсіі на будучыню. Шмат з іх пасяля нешчаслівага экспэрымэнту — правалу экзамінаў, заломваюцца поўнасьці і пакідаюць студыі, частка мяняе факультэт (што не заўсёды аказваецца трапным) і ёсьць таксама пэўны працэнт такіх, што зь вялі-

кімі цяжкасьцямі (часам нат з паўтарэньнем аднаго ці больш гадоў) дабіваюць пачаты факультэт да канца. Дастаюць дыплём і пачынаюць працаваць. І тут яны яшчэ раз пераконваюцца, што глыбока памыліліся — прафэсія выбраная ім не адказвае».

Пагаджаюся таксама і з сп. Юстыгчам, што найбольш пацягальнае спецыяльнасьць — гэта тая, якая найлепш забясьпечвае матар'яльнае становішча. Якраз гэтакі спецыяльнасьці зьяўляюцца: мэдыцына, інжынерія, хімія ды іншыя г. зьв. дакладныя навукі, або інакш называюць «фаховыя навукі». Дзеля гэтага, хоць некаторыя зь іх вельмі цяжка даюцца, аднак яны даволі шмат прыцягваюць кандыдатаў, якія ў праўдасьці ня маюць ні натуральнага пацягу ні здольнасьцяў да данай галіны.

У прапагандовым лісьце «За вяртаньне на радзіму» (№ 87 ,278) цэлая бачына прысьвечана сп. сп. Абрамчыку, Астроўскаму і... Акулу. Што да першых двух, дык ня дзіва. Але-ж ці Акула ўжо аж так вырас і гэтак небяспечны для бальшавікоў, што яму з усіх трох фактычна найбольш прыдалі ўвагі? Трэба сумлявацца. І толькі прыпомніўшы, што ў суседзтве Акулы, у тым самым горадзе жыве Сіняк-Хмара, ды кінуўшы вокам на фотакопію пісьма ад старшыні ўсходнябэрлінскага камітэту «За вяртаньне на радзіму» Вішнеўскага да «уважаемаго соотечественніка», усё робіцца ясным. (Можна спытаецца, якім чынам к нам трапіў арыгінал пісьма-дакумэнту? Ня будзьце наіўнымі!).

Хмара ўжо пастараўся, каб Акулу прысьвяцілі так шмат увагі. Ды і ўзяўшы стыль тэй цэлай бальшавіцкай пісьмы ды ўважна параўнаўшы, ня інакш як у «Беларускім голасе» выйдзе.

Пісьмо Вішнеўскага, старшыні бальшавіцкага камітэту людаловаў, без найменшых сумлеваў даводзіць, што «соотечественник» С. Сіняк» (а як нам ведама, у лацінскай транскрыпцыі ён гэтак і піша сваё прозьвішча праз «З», а ня праз «С») зьяўляецца бальшавіцкім агентам. Яно даводзіць таксама і крыніцу, куды Хмара накіроўвае свае інфармацыі й адкуль атрымлівае інструкцыі, а хіба-ж і фонды, безь якіх ніколі ня мог-бы не працаваць і пэўне-ж цяпер не працуе. Ужо васьм гадоў сядзіць у Канадзе і нідзе на хвабрыцы ніводнае газэты не адпрацаваў, як іншыя штодня працуюць. Дык адкуль-жа тады матарыяльныя сродкі?

Як-жа ў сьвятле выкрыцьця Хмары, як бальшавіцкага агента, будучы цяпер выглядаць такія «дзяржаўныя» і «рэлігійныя» мужы, як Касяк, Лапіцкі і іншыя? Гэта-ж яны наладжвалі разам зь ім «зьезды Беларусаў» цэлага, казаў той, паўночна-амерыканскага кантынэнту, якія фактычна былі дывэрсіяй супраць запраўды беларускіх зьездаў, ладжаных дзейнікамі Рады БНР. Гэта-ж фактычна Хмара-Сіняк круціў-муціў тым палітычным мерцвяком БЦР, дзелячы, дробячы, сварачы, натраўляючы... Эх, няшчайцека тут ваша!..

Найважнейшае-ж тое, што «уважаемый соотечественник» бальшавіцкага людалова напасьледак выкрыты!

Адна рэч зь якою не магу пагадзіцца і з сп. Юстыгчам — гэта, што сп. Юстыч уважае інжынераў, мэдыкаў ды іншых тэхнічных працаўнікоў за машын, інструментаў ці штось падобнага. Вельмі магчыма, што сп. Юстыч не хацёў гэтага выразіць у гэтай форме, аднак прачытаўшы наступнае: «Інжынераў, лекараў ды іншых тэхнічных працаўнікоў прадукуюць і цяпер у БССР, і яны, магчыма, ня горшыя адумаслоўцы ў сваіх прафэсіях, чымся будучы тыя з нас, што паканчаюць амерыканскія ўнівэрсытэты», выглядае вельмі аналягічна на тое, што ня важна дзе машыну пабудавалі — у Нямеччыне, Францыі ці Амерыцы, а важна ейная якасьць. Тут я хачу прывесці некалькі ўрыўкаў з прамоў рэктара Лёвэнскага ўнівэрсытэту на адкрыцьці 1950-51 навучальнага году. «...Сутыкі, якія яны (інжынеры) маюць зь бліжнімі — ёсьць сталыя: яны могуць быць сардэчнымі, супакойваючы і збаўляючы; яны могуць ахалоджваць і ўзбураць, губіць сэрцы й душы... Ён (інжынер) мае за заданьне ня толькі займацца сваёй тэхнічнай актыўнасьцю, але таксама лёсам, здароўем і мэнтальнасьцю тых, якія знаходзяцца пад ягонай уладаю... Пакліканьне інжынера зьяўляецца дасканалым сацыялігічным пакліканьнем, якое прыймае за аксіёму веданьне чалавека й здабыцьцё ягонага даверу...»

Дык вось, калі сп. Юстыч піша, што сярод гуманістых у БССР зьяўляецца вельмі вялікі працэнт налезанага расейскага элемэнту і, што зь іх для нас малая карысьць, дык ён поўнасьці забываецца, што налезаных інжынераў ёсьць ня меншы працэнт. Ён забываецца, што беларуская моладзь у вялізарнай бальшыні праходзіць свае тэхнічныя студыі паза межамі БССР, а пасяля сканчэньня іх дастае «пуцёўку» дзесь у Казахстан, Урал, цалінныя землі, ці хто ведае яшчэ ў якія куткі «неабсяжнага» СССР. Навезены-ж у БССР інжынеры, у большай частцы — Расейцы, зьяўляюцца праваднікамі беларускіх працоўных. Яны для нас ня толькі ніякае карысьці ня прыносяць, а нааболат — шкоду. Бо ніякі прывезены ў БССР гуманісты ня зробіць таго ў рабочым асяродзьдзі, што можа зрабіць інжынер.

П. Жменя

(Працяг на 5-ай бачыне)

В. Пануцэвіч

Сьв. Афрасіня Полацкая - Патронка Беларусі

На месца ранейшай дзеравянай царквы сьв. Спаса была збудаваная стараньнімі Афрасіні манумэнтальная каменная царква сьв. Спаса собскімі майстрамі, на чале якіх стаяў будаўнічы Іван з Полацка, у нашым нацыянальным беларускім стылі. Царква гэтая ператрывала да нашых дзён ды была разбураная ў часе ваенных дзеяньняў апошняй вайны.

Аб значэньні гэтай царквы можа сьведчыць малітва, зложаная сьв. Афрасіняй, дзеля падзякі Богу:

«Ты, Госпадзі, сэрцавідча Усездзяржыцелю, зірні на гэтую царкву, збудаваную ў імя Тваё, і на мяне нягодную слугу Тваю й іншыя Твае слугі, сабраныя пры гэтай царкве... і працуючым Табе, будь нам настаўнікам, пастырам і сьцеражыцелям, каб ніводнай з нас не хапіў на загубу драпежных воўк-нячысьцік. Будзь нам, Госпадзе, зброй і цьвярдзінняй, каб ня сталася нам ліха й рана, каб ня прыбліжылася да нашага цела, і не загубі нас з нашымі неправатамі. На Цябе спадзяемся, бо Ты Бог добры й літасьцівы тым, якія Цябе ведаюць, дык Табе славу ўслаўляем да апошняга нашага дыханьня».

Ня менш павучальнай ёсьць прамова Афрасіні да сваіх падуладных паводля ейнага жыцьцяпісаньня:

«Вось сабрала я вас, як квахтуха куранятаў пад свае крыльці і быццам Божых авечак на Божую паству пасьвіцца ў Божых прыказаньнях, каб і я з радасцай, а ня з сумам дбала аб вашым збаўленьні ды навучыла вас, пешчучыся, бачучы духоўны плод вашай працы. Ужо толькі слоў Божэ навукі я сьцела на ніве вашых сэрцаў, а нівы гэтыя... не растуць у дабротах і дасканаласьці. А час жніва надыходзіць і веалка

гатовая ў гумне, каторая адвее куколь ад пшаніцы. Баюся, каб вы ня сталіся куклём і, каб ня былі выкінены ў непагаслы агонь. Малю вас, сёстры мае, усьцерагайцеся ад грэшнага кукулю ды ўцякайце ад непагаслага агню. Станьцеся чыстаю пшаніцаю Хрыстоваю, і зьмяліцеся ў жорнах малітвы, пакоры, посту і чыстай любові, каб быць добрым хлебам на банкет Хрысту».

Хутка пасяля заканчэньня царквы сьв. Спаса Афрасіня выбудавала другую мураваную царкву Прасьвятой Багародзіцы, каля якой заснавала мужчынскі манастыр. Гэтакім чынам разьвіваўся наш нацыянальна-рэлігійны Полацкі цэнтр.

Каб надаць большай яму славы, сьвятасьці ды агульна-нацыянальнага значэньня, Афрасіня памяшчае ў гэтым цэнтры вялікія рэлігійныя цэннасьці. Гэта абраз Багародзіцы ды слаўны крыж, званы крыжам сьв. Афрасіні.

Абраз Багародзіцы, паводля намераў сьв. Афрасіні, меў быць адным з найбольш слаўных у тым часе ўва ўсім хрысьціянскім сьвеце. Згодна зь Бізантыйскай традыцыяй на Усходзе былі тры абразы Багародзіцы, маляваныя апосталам Лукашом: Ерусалімскай, Канстантынопальскай й Эфэзкай. Вось-жа Афрасіня задумала памясціць у сваім манастыры Эфэзкую Багародзіцу. Дзеля гэтага яна пасылала манаха Міхася ў Бізанцыю з багатымі падаркамі для імператара Мануіла Комнэна (1143-1180) і патрыярха Лукаша Хрызаверха (1156-1169), просячы іх, дараваць для Полацка Эфэзкую ікону Багародзіцы, званую Одзігітрыя (Пуцыводніца).

Бізантыйскія імператар і патрыярх перадалі тады пасланцу Афрасіні жаданую ікону Богамацеры Пуцыводніцы пасяля ўрачыстага багаслаўства, якую манах Міхась прывёз у Полацк. Ці гэта быў арыгінал абразца ці ягоная копія і то зробленая з Канстантынопальскай Богамацеры — няведама. Дасьледнікі згодныя прыняць прывезеную ў Полацк ікону за копію Царгародзкай Багародзіцы, выходзячы з тых мяржаваньняў, што гэтая ікона пры ўрачыстай працэсі абносілася кажны аўторак па ўсіх Полацкіх цэрквах, а гэтакі звычай быў у Канстантынопалі.

Пазьнейшыя пераказы гавораць, што Полацкая ікона Багародзіцы ў 1239 г. мела быць перанесеная ў Тарапец, дзе адбыўся шлюб князя Аляксандра Нёўскага з дачкою Полацкага князя Брачыслава (так мітр. Макараў). Іншыя зноў пераказы кажучу, што быццам у 1389 г. абраз быў перавезены ў Галіцкую Вэльзу, а адтуль ён трапіў у Чанстахову, дзе знаходзіцца й па сьняняшні дзень.

Іншай нацыянальнай сьвятасьцюй быў крыж сьв. Афрасіні, зроблены ў беларускім нацыянальным стылі Полацкім майстрам Лазарам Богшай. На гэты крыж трэба звярнуць у нашыя часы асаблівую ўвагу, калі Масква ўсюды ў рэлігійным жыцьці за час сваёй акупацыі нашых зямель накінула свае нацыянальныя атрыбуты. Адным з іх ёсьць форма царкоўнага крыжа. Як ведама, кожная амаль нацыянальная царква мела сваю ўласную форму крыжа. У Грэкаў быў роўнаканцовы крыж; у Рыме ніжні канец падоўжаны; у Кіеўскай Русі — дзьве дадатковыя простыя карацейшыя крыжаўкі; крыж Антонія ў выглядзе літары т; Андрэаўскі крыж у выглядзе х; эгіпскі й каптыйскі крыж меў выгляд літары т з пэўкомам на верху; Канстанцінаўскі крыж, які часта ўсеюцца ў цэрквах, меў скарот Хрыстос; архіяпіскапскі крыж мае дзьве простыя крыжаўкі; папскі крыж тры такія крыжаўкі; расейскі крыж мае ніжнюю скосную крыжаўку; нямецкі крыж мае роўнаканечную форму сучасных адзначэньняў; ерусалімскі крыж мае дадатковыя маленькія роўнаканечныя крыжыкі і г. д. Вось-жа нашай нацыянальнай формай крыжа быў крыж сьвятой Афрасіні, падобны да архіяпіскапскага, гэта шасьціканечны, прычым верхняя крыжаўка крыху карацейшая, а ніжняя частка — даўжэйшая. Апрача крыжа сьвятой Афрасіні гэтая наша нацыянальная форма крыжа захавалася на так званым Рагвалодавым камені з 1176 г., узарваным бальшавікамі ў 1936 г., на Барысавых камянях з 12 ст. Гэтая форма крыжа відавочна на шчыце нашай Пагоні ды ў іншых старых памятках.

Крыж сьв. Афрасіні Полацкай, зроблены Лазаром Богшай, ня быў характэрны толькі дзеля сваёй нацыянальнай формы. Ён быў выкананы зь серабра й золата ды ўпрыгожаны дарагімі камянямі. Па баках крыжа на сярэбраных пазалочаных

Сярод сусродзічаў у Амэрыцы

(Працяг з папярэдніх нумароў)

III

У дружнай сям’і Кліўлэндцаў

Як ужо ўспаміналася раней, другім, пасля Нью Ёрку, найвялікшым асяродзьдзем беларускай эміграцыі ў Амэрыцы зьяўляецца Кріўлэнд, аддалены 375 мільяў на захад ад Нью Ёрку. Гэта адзін з найбуйнешых прамысловых мэталюргічных гарадоў Амэрыкі, і гэта, хіба, і было прычынай, што тут сканцэнтравалася вялікая колькасць новае й старое эміграцыі з розных краёў Сярэдня-Ўсходняй Эўропы, у тым ліку й зь Беларусі.

Кліўлэнд — гэта горад тыповы для балшыных гарадоў Амэрыкі і сваім вонкавым выглядам розьніцца ад такіх гігантаў, як Нью Ёрк або Чыкаго. Тут заўважым усяго некалькі небаскробаў ньюёрскага тыпу, якія стаіць галоўна над возерам Іры, адным з групы пяцёх вялікіх азёраў, што злучаюць Задзіночаныя Штаты з Канадай. Прыблізна па сярэдзіне гораду праплывае вялікая рака, дзелячы Кліўлэнд на ўсходні й заходні, а па абодвух баках ракі, у шырокай даліне, сканцэнтраваны ўвесь промысл Кліўлэнду. Тут густа вытыркаюць ўверх адны хвабрычныя трубы, хвабрыца стаіць каля хвабрыкі, у паветры поўна дыму й сажы. Хвабрыкі так цесна зьбітыя адна пры другой, што ў гэтай даліне бадай ніхто ня жыве, навет галоўныя канторы некаторых хвабрык месцяцца ня тут, але ў гандлёвых і жылёвых раёнах гораду.

Па абодвух баках гэтае хвабрычнае даліны разьмясьціліся гандлёвыя й жылёвыя часткі гораду. Ня глядзячы на тое, што Кліўлэнд налічвае звыш паўтара мільёна жыхароў, у ім толькі на галоўных вуліцах, побач зь дзёраўлянымі дамкмі, пераплатаюцца і нявысокія дамы мураваныя. Галоўныя-ж жылёвыя раёны гораду, хоць яшчэ зусім не прадмесьці, маюць вылучна аднаэтажныя дзёраўляныя дамкі стандартнага тыпу, памаляваныя на белы колер, што каб адрозьніць адзін ад другога, трэба абавязкава помніць нумар. Пры кожным такім аднасьмейным доміку знаходзіцца панадворак, а часта і невялікі агародзік.

Вось-жа ў ўсходняй частцы такога адпаварковага й дзёраўлянага Кліўлэнду й сканцэнтраваліся нашыя сусродзічы з новае эміграцыі, пры чым у балшыны жыўць блізка адзін ад аднаго, што ёсьць вуліцы, на якіх пражывае да дзесяцёх і больш беларускіх сем’яў.

У сувязі з тым, што Кліўлэнд зьяўляецца буйным цэнтрам цяжкае індустрыі Амэрыкі, нашыя людзі жывуць тут у гмат лепшых матар’яльных умовах, чымся, прыкладам, у Нью Ёрку. Праўда, працуюць цяжка, але затое навет не спецыялістыя ў сваёй галіне працы, але набывшыя за некалькі год добрую практыку, многія зарабляюць да трох, а навет чатырох даляраў у гадзіну. У Нью Ёрку такіх заробаткаў на хвабрыцы няма.

бляшакка знаходзіўся напіс у царкоўна-славянскай мове, які ёсьць цэнным пісьменным дакумантам таго часу. Там пішацца ў перакладзе на нашу сучасную мову: У лета 6669 (1161) пакладзе (зн. уфундуе) Афрасіня чэсны крыж у сваім манастыры ў царкве сьвятога Спаса. Чэснае дзёрава бязвартаснае ёсьць, а акаваньне яго: золата і серабро й каменьне й пэрлы 100 грынвен, а да... (напіс пашкоджаны) 40 грынвен. Каб ніколі ня выносьіўся з манастыра, ані аддаваўся, ані прадаваўся. Калі-ж хто не паслухаецца і вынясе з манастыра, каб яму не ўспамагаў чэсны крыж ні ў гэтым, ні ў будучым жыцьці, і хай будзе пракаляты сьвятою і жыватворнаю Тройцаю і сьвятымі 3.8 айцамі і сямю саборамі сьвятых айцоў, і хай яго спаткае доля Юды, які прадаў Хрыста. Хто адважыцца зрабіць гэта. . (зноў пашкоджана) вьяльможа ці князь, ці біскуп, ці ігуменя, ці любы іншы чалавек, хай на ім збудзецца гэтае пракаляцце. Афрасіня слуга Божая, зладзіўшая гэты крыж, прыіме вечнае жыцьцё з усімі сьвятымі». Вялічынна крыжа 51 см. Пры канцы ручкі на крыжы напіс майстры: «Госпадзі, памажы мне слуге свайму Лазару, званаму Богшай, зрабіўшаму гэты крыж для царквы сьвятога Спаса й Афрасіні». На крыжы памастацку выкананыя абразы ў эмальці Хрыста, Багародзіцы й сьвятых, а напісы гавораць аб мошчах памешчаных у крыжы. частка дзёрава з крывёй Іс. Хр.; крыху большая частка дзёрава зь сьв. Крыжа; каменьчык з гробу Багародзіцы; частка мошчаў першамучаніка Сьцяпана; кроў сьв. Дзьмітра; частка мошчаў сьв. Панцэлеймана. Крыж гэты быў зрабаваны балшыавікамі ды знаходзіцца ў іхніх сховішчах.

Так цудоўны абраз Багародзіцы, які і сьвяты крыж былі тымі нацыянальнымі скарбамі й сьвятасьцямі, якія мелі службу ў разуменьні сьв. Афрасіні спайваючай сілай наш народ, нацыянальным сактуарыум або нацыянальнай сьвятыняй.

І спаскі манастыр стаўся гэткай нашай нацыянальнай сьвятыняй на доўгія вякі. Ён сыягваў ня толькі пілігрымкі вернікаў з далёкіх куткоў суседніх зямель, але быў кузьняй рэлігіяна й нацыянальнага росквіту Полаччыны 12 і наступных вякоў.

Таму за 8-10 год, калі адбывалася сюды масавая эміграцыя зь Нямеччыны, прыбылыя сюды нашыя людзі сталіся ўжо дастаткова заможнымі. Бадай жкая сям’я мае свой собкі дзёраўляны домік, ну і, як правіла, сваю лёгкавую аўтамашыну або і дзьве, калі ў сям’і ёсьць некалькі працуючых.

Мець собскую аўтамашыну наагул у Амэрыцы належыць, здаецца, больш да моды й добрага тону, чымся для практычнай патрэбы, падобна як і мець у хатце тэлевізыйны апарат. Далёка ня ўсе могуць сваімі аўтамашынамі езьдзіць на працу, хоць і ў ваддаленым месцы, з тае простае прычыны, што няма дзе гэтае машыны паставіць. Усюды такое мноства аўтамашынаў, што часта прыходзіцца шукаць месца дзеля запаркаваньня машыны за паўкілямэтра ад месца працы.

Гэта што датычыцца ўмоваў жыцьця й працы нашых кліўлэндцаў. Прыемна цяпер будзе сказаць і аб іхняй нацыянальна-грамадзкай дзейнасьці, якая тут разьвітая даволі шырока й мае немалыя дасягненьні.

Хаця Кліўлэнд і зьяўляецца вялікім горадам, але ў параўнаньні зь Нью Ёркам і Вашынгтонам, ды, можа, часткова з Чыкага і Філядэльфіяй, гэта ўсё-ж правінцыя. Таму нацыянальна-палітычная праца навокі сярэд амэрыканскіх дзейнікаў тут бадай што зусім не праводзіцца, ды яна ў правінцыяльных умовах і немагчыма. Затое бурна тут кіпіць грамадзкая й культурная праца ўнутры самой беларускай эміграцыі.

У вадрозьненьне ад Нью Ёрку, дзе сканцэнтраваліся розныя слаі нашай эміграцыі, як сяляне, работнікі і інтэлігенцыя, калі так сказаць, радаваа, а такжа й вышэйшая, якая мае за сабой вялікі стаж нацыянальнай дзейнасьці, у Кліўлэндзе праводзіць нацыянальную працу г. зв. простыя людзі. Гэта або звычайныя беларускія сяляне, якія прайшлі добрую школу грамадзкае працы ў беларускіх ДП-лягерах Нямеччыны ў Остэргофэне, Міхэльсдорфе й Віндзішбэртсдорфе, а галоўна ў Остэргофэне, або людзі маладыя зь незаконачнай сярэдняй, або поўнай сярэдняй асьветай, а часткова студэнты. Бадай усе яны маюць яшчэ недастатковае дасьветчаныне й асьвету, але ў балшыны сваёй маюць добрую волю, глыбокі патрыятызм і гарачы энтузіязм да грамадзкай працы.

Прыкладам, Кліўлэндзкі Аддзел Саязу Беларускае Моладзі, на чале якога стаіць энэргічны, працавіты й шчыра адданы беларускай справе сп. Ул. Дунец, як старшыня, галоўным чынам праводзіць культурна-мастацкую дзейнасьць. Тут існуе добры хор ЗВМ, якім кіруе актыўны культурны працаўнік дырыгент сп. К. Кіслы, аркестр «Палесье» пад кіраўніцтвам сп. Ул. Літвінкі, дзьве

групы народных танцаў: школьная група пад кіраўніцтвам сп-ні М. Лук’яныч і група ЗВМ.

Апрача моладзі, у грамадзкай працы актыўны ўдзел прыймаюць і простыя беларускія сяляне, якія таксама шчыра адданы нацыянальнай справе, як, прыкладам, сп-ня К. Чэрнік, старшыня мясцовага Беларускага Жаноцкага Згуртаваньня, сп. сп. А. Лук’яныч, А. Стрэчань ды шмат і іншых. З асаблівай прыемнасьцю трэба адцяміць факт, што калі ў Нью Ёрку жаліцца на грамадскую пасыўнасьць і незацікаўленасьць студэнцкай моладзі й абсалюэнтаў вышэйшых школаў, дык тутатка студэнты зьяўляюцца дастаткова актыўнымі. Мясцовае Беларускае Студэнцкае Згуртаваньне, на чале із сп. М. Галоўкам, як старшынём, абыймае ня толькі студэнтаў вышэйшых школаў Кліўлэнду, але й унівэрсытэту ў горадзе Колумбус, паложанага на поўдзень ад Кліўлэнду ў тым-жа штаце Огайё.

Вялікай цяжкасьцяй у працы кліўлэндзкае беларускае групы ёсьць тое, што яна пазбаўленая высоккваліфікаванага кіраўніцтва, людзей з вышэйшай асьветай і адпаведным грамадзкім стажам, які-б ачолілі гэтую групу, далі ёй адпаведны кірунак і размах. Праўда, ёсьць тут пару чалавек, якія ў свой час займалі вядучыя становішчы ў беларускім руху і якія маглі-б весці такую дзейнасьць і цяпер, але, нажаль, яны амаль поўнасьцю адыйшлі ад масавай грамадзкай працы, глумачучы гэта рознымі «важнымі і ад іх незалежнымі», — а на маю думку зусім беспадстаўнымі — прычынамі. Гэта глыбака адчувае ўся кліўлэндзкая група й ня тоіць свайго жалю да гэтых людзей. Ня маючы адпаведнага кваліфікаванага кіраўніцтва, гэтая група мусіць ісьці пераважна вошчупкам і цягнуць саматужную, але ня менш карысную й заслужаную працу.

Адно што можна ў трэба закінучь нашым кліўлэндцам — гэта іхны перазьмерны льякальны патрыятызм. Яны жывуць у васнаўным собкім кліўлэндзкім замкнутым жыцьцём, мала цікавачыся, што дзеіцца на агульным беларускім гарызоньце. Прыкладам, у Нью Ёрку мне жаліліся, што з Кліўлэнду не паступаюць складкі ў цэнтральныя беларускія арганізацыі ў Нью Ёрку, да якіх фармальна належачы і арганізацыі Кліўлэнду. Мне асабіста ўдалося пераканацца, што калі зь Нью Ёрку час ад часу Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне атрымлівае матар’яльную помач для беспрацоўных Беларусаў гэтае краіны, дык з Кліўлэнду бадай што ніколі. Але, на маю думку, галоўнай прычынай гэтага ёсьць адсутнасьць у Кліўлэндзе дастаткова кваліфікаваных кіраўнікоў грамадзкае працы, якія змаглі-б глядзець на справы ня із собскага панадворка, але з шырокай нацыянальнай перспектывы.

Усякія ўражаньні, выкліканыя кароткім кантактам з дадзеным асяродзьдзем, часта бываюць суб’ектыўныя. Такім-ж магчыма зьяўляюцца й мае ўражаньні

Ахілесавы пята

(Заканчэньне з 3-й бачыны)

камунізм»... Гэта, бязумоўна, не выпадкова.

Мы ўжо казалі, што цяпер бадай у кожным нумары бэрлінскага лістка атакуецца «Бацькаўшчына». Вось-жа, у тым-жа нумары, дзе зьмешчаны нарыс Скрыгана, ёсьць і «Слова да землякоў» Кулакоўскага — аўтара аповесці «Дабрасельцы», зь якою нашы чытачы ўжо знаёмыя. Зьмест «Слова» можна перадаць каратка: «Бацькаўшчына» друкуе «Дабрасельцы» і кажа, што гэта дасканалы мастацкі твор, за які балшыавікі раскрытыкавалі аўтара й прымусілі «прызнаць свае памылкі». Кулакоўскі-ж кажа, што ягоны твор нікуды ня варты, і што за гэта яго справядліва, пасяброўску пакрытыкавалі «старэйшыя таварышы». Далей-жа Кулакоўскі даводзіць, што яго, крый Божа, ня крыўдзіць — што ён вунь колькі ўжо апублікаваў пасля «Дабрасельцаў». Праўда, аб тым, што яго «пасяброўску» зьнялі із становішча галоўнага рэдактара часопісу «Маладосьць», Кулакоўскі ў сваім «Слове» не гаворыць...

Мы ня сумляемся, што Кулакоўскаму, як ён сам піша, «партыя ўвесь час паказвае, як трэба ісьці наперад». Паўна-ж, партыя загадала яму напісаць і «Слова», дый дапамагла пры падборы мастацкага лексыкону. А ён багаты: «нацыяналістычныя брахуны», «фашысцкія прыхвасыні», «агідных лізуніх фашысцкіх пятак», «злыдні», «нелюдзі», «прадажныя істоты», «буржуазныя балбатыны»... Паптыцеся — хто гэта? — Мы з вамі, паважаныя чытачы...

А «Бацькаўшчына» таварышом з бэрлінскага «Камітэту» — больш, як костка ў горле. У вадказ на шэраг артыкулаў аб нацыянальным паняволеньні нашага народу, «За вяртаньне...» уважыла неабходным бараніцца: бэрлінскі лісток пачаў друкаваць сэрью артыкулаў кандыдата філязофскіх навук (ці ня вярта, дарагія супрацоўнікі, і нам пачаць тутулавацца?..) Доктарава, загалоўленую «Пад сьвятлам пралетарскага інтэрнацыяналізму». Спўняцца на гэтым ня будзем, бо няма нікае патрэбы. Адначасна толькі, што, як і ўсюды, так і ў гэтым выпадку ўжываюцца зьезджаныя балшыавіцкія трыкі. Прыкладам, заміж цытаваньня нявыгаднага дакуманту, яго «інтэрпрэтуюць». Вядо ўсяго толькі ў тым, што ўсе гэтыя «інтэрпрэтаваньня» тэксту можна знайсці ў папярэдніх нумарах «Бацькаўшчыны», або і іншых выданнях на эміграцыі. Ды нічога, хай стараюцца...

*

Але пара ўжо зрабіць выснавы. У артыкуле «Пасьля гарачкі 40-годзьзя БССР» (гл. № 5(441)) мы адзначылі, што

й спасьцярогі з Кліўлэнду. Аднак, гэтыя мае ўражаньні, якія я вынес з Кліўлэнду, былі і ёсьць асабліва прыемнымі й радаснымі. У Кліўлэндзе я пабачыў узапраўды дружную й здаровую нацыянальна беларускую сям’ю.

(Заканчэньне ў наступным нумары)

Ст. Станкевіч

Я. Нач

Кузьмы й Дзімяна і інш. На дваццацьчацьверты дзень хваробы яна памерла 23 травня 1167 году і была пахаваная ў Тэадозіевым манастыры.

Вось галоўныя рысы жыцьця й дзейнасьці нашай сьвятой. У ім няма нейкіх надзвычайных гераічных чынаў, якія сустракаюцца ў сьвятых мучнікаў, няма шматлікіх чудаў. Але ў іх скрышталізаваныя непакаляныя рысы беларускай жанчыны, быццам жывы сымбаль нашай бацькаўшчыны. Любоў да бацькаўшчыны, працавітасьць, непакіснасьць характару, непавіннасьць, набожнасьць — вось галоўныя рысы сьв. Афрасіні Полацкай. Вось як апісвае іх сам жыццяпісец:

«Якою моваю, брацьця годзіцца нам праславіць сьветазарную памяць прападобнай нявесты Хрыста — Афрасіні? Яна-ж была памочніца пакрыўджаных, пацеха сумуючых, адзявальніца нагіх, наведвальніца хворых, проста кажучы, усім усё была. Сэрца-ж сваё Афрасіня пайла боскаю мудрасьцю. Афрасіня — кветка, што ня вяне з райскага саду; Афрасіня паднебны арол, які пралятаў ад захаду да ўсходу, як сонечны прамень, які прасьвятліў усю полацкую зямлю. Дык хай, брацьця, хваліцца Солунь Дзімітрам, Вышгарад — мучанікамі Барысам і Глебам, а я-ж хвалю: шчаслівыя ты, Полацкі горад, узрасьціўшы такую расьліну, дастойную Афрасіню; шчаслівыя й людзі, якія жывуць у тым горадзе, шчаслівыя бацькі твае; шчаслівыя ўлоньне, зь якога нарадзілася багаслаўленая спажа Афрасіня; шчаслівы ўзрост твай і пачыны твае; шчаслівыя й манастыры твае; шчаслівыя людзі, якія жывуць у манастырох Усеміласьцівага Спаса й Прачыстае Багародзіцы; шчаслівыя людзі, якія прывялі дастойную нявесту да Хрыста Бога нашага. Маліся прападобная (чыстая) аб грамадзце сваёй да Бога, бо Яму належыцца ўсякая слава, часьць і пакланеньне»...

Культ сьвятой, праўдападобна, пачаўся зараз пасля яе сьмерці яшчэ за жыцьця яе сучасьніка архіепіскапа полацкага Дзяніса (1167-1182), прычым трэба адзначыць, што ў тыя часы кананізацыя сьвятых праводзілася галавой мясцовай царквы — незалежным епіскапам. Прызваньне сьвятасьці

Трэба зазначыць, што на XXI зьездзе КПСС спецыяльна не парушалася пытаньне далейшага разьвіцця савецкай гістарычнай навукі. Гэтае пытаньне ў вагульных рысах было закранутае ў дакладзе Хрушчова й у выступленьнях Паспелова, Куусінена, Мухітдзінава, Астравіцкіна й старшыні Управы Усеаюзнага таварыства пашырэння палітычных і навуковых ведаў акадэміка Міціна. Усе выказваньні ў гэтым пытаньні зводзіліся ў вагульным да паўтараўня Хрушчова, які зазначаў, што «нашы эканамісты, філёзафы й гісторыкі пакліканы глыбока дасьледаваць заканамернасьці пераходу ад сацыялізму да камунізму, вылучаць вопыт гаспадарчага й культурнага будаўніцтва, садзейнічаць узадавааньню працоўных у камуністычным духу... Неабходна ўсебакова аналізаваць важнейшыя працэсы, якія адбываюцца ў капіталістычным сьвеце, раскрываць буржуазную ідэялёгію, змагацца за чысьціню марксістоўска-ленінскай тэорыі».

Як бачым, заданьні савецкіх гісторыкаў зводзіцца ў вяснаўным да двух праблемаў, гэта да насыятленьня савецкага руху да камунізму й да раскрыцьця «буржуазнай» ідэялёгіі ці да змаганьня з праявамі так званага рэвізіянізму. Апрача гэтага, яны павіны трымацца ў сваіх дасьледчых працах «чысьціні марксізму-ленінізму» ці так званага прынцыпу партыйнасьці.

Гэтыя вымаганьні ня ёсьць новыя. Пасьля некагортай «адлігі», якая адчулася пасьля XX зьезду КПСС таксама й на фронце гістарычнай навукі, яны былі зноў распрацаваныя й увезеныя ў савецкую гістарычную навуку яшчэ задоўга да скліканьня XXI зьезду КПСС. Можна гэтым і высьвісьціць адсутнасьць на зьездзе спецыяльнага дакладу пра шляхі далейшага разьвіцця гэтай навукі.

Да змаганьня з «рэвізіянізмам» і «буржуазнай» ідэялёгіяй савецкія гісторыкі былі прызваныя незадоўга пасьля вугорскіх падзеяў, а пайменна пастановай Цэнтральнага Камітэту КПСС з 9 сакавіка 1957 году пра «памылкі» часапісу «Вопросы истории». Адначасна з гэтым савецкія гісторыкі былі пакліканыя заняцца ўзмоцненым вывучэньнем «сацыялістычнага» будаўніцтва ў СССР, каб гэтым самым, як зазначалася неаднаразова партыяй, пазбавіць грунт крытыкаў савецкай сацыяльнай сыстэмы, вырываць усе аргументы ў «ворагаў сацыялізму».

З узмацненьнем аднаасобавай дыктатуры Хрушчова ды наагул пазыцыі Савецкага Саюзу ў сусьляным «сацыялістычным» блёку ў 1958 годзе наступае ўдакладненьне ідэялёгічных устаноў савецкай гістарычнай навукі, як таксама больш выпукла вызначаецца ейны ваяўнічы характар. З гэтай мэтай у красавіку-травені ў Маскве праходзяць некалькі сьсяў, праўдзівей канфэрэнцыяў, прысьвечаных «змаганьню з рэвізіянізмам», з трыбуны якіх вызначаецца ягонная сутнасьць і абвешчаецца яму бязьлітаснае змаганьне, а савецкія гісторыкі былі пакліканыя ня толькі прыступіць да канкрэтызацыі гісторыі савецкага грамадзтва, але й да тэарэтычнага абгульненьня пабудовы «сацыялізму» ў СССР. Тут ужо нараджаецца тэорыя пра пера-

XXI зьезд і савецкая гістарычная навука

ход савецкага грамадзтва ад сацыялізму да камунізму, якая «абгрунтуецца» крыху пазней, на чэрвеньскай сьсэі Адзэлу гістарычных навук Акадэміі навук СССР, скліканай спецыяльна для разгляду гэтага пытаньня.

У сувязі з гэтым «адкрыцьцём», зробленым, ведама, з мэтай здабыцьця папулярнасьці й аўтарытэту савецкай камуністычнай партыі й наагул Савецкага Саюзу, вызначыліся таксама й новыя заданьні савецкай гістарычнай навукі. Галаўнейшыя ізь іх наступныя: а) вывучэньне шляхоў сьцярания клясавай розьніцы й межаў паміж умысловай і фізычнай працай; б) вывучэньне суадносінаў нацыянальнага й камуністычнага ў камуністычным будаўніцтве; в) вывучэньне разьвіцця маральна-палітычнага адзінства савецкага народу; г) вывучэньне заканамернасьцяў разьвіцця сацыялістычнай культуры й быту ў пераходны перыяд ад сацыялізму да камунізму.

Гэта былі-б больш-менш тэарэтычныя пытаньні. Да практычных заданьняў адносіцца тое самае насыятленьне на канкрэтных фактах руху камуністычнага будаўніцтва й тое самае змаганьне з «буржуазнай» ідэялёгіяй. Да гэтага яшчэ даходзіць змаганьне з «заходнім імперыялізмам» шляхам раскрыцьця гэтага «буржуазнага зьявішча» ў гістарычнай літаратуры, прысьвечанай новай і сучаснай гісторыі заходніх дзяржаваў.

Фактычна XXI зьезд КПСС толькі пацвердзіў раней вызначаныя накіраваньні. Аднак ён унёс і штосьці новае. У першую чаргу ён надзяліў савецкіх гісторыкаў новым культам асобы — культам асобы самога Хрушчова. Пра гэты культ ня вельмі што скромнічаў у сваім дакладзе й сам Хрушчоў, вытыкаючы сваё «я» дзе трэба й ня трэба. Але ён праявіўся з асаблівай выпукласьцёй выключна ўва ўсіх дакладах і прамовах, якія былі прачытаныя ці сказаныя на зьездзе.

Тут Хрушчоў узьнімаўся ня толькі як практык і пасьлядоўны камуністы, але й як відны тэарэтык, пачынаючы ад галінаў літаратуры й мастацтва й канчаючы тэорыяй марксізму. Возьмем, напрыклад, словы Куусінена, які гэтак сказаў пра Хрушчова: «М. С. Хрушчоў яшчэ на XX зьездзе КПСС паказаў прыклад творчага разьвіцця марксістоўска-ленінскай тэорыі... Цяпер, у дакладзе на XXI зьездзе партыі, тав. М. С. Хрушчоў убагаціў нашу тэорыю шматлікімі сьветлымі думкамі і новымі палажэньнямі. Я маю на ўвазе, напрыклад, трактаваньне ў дакладзе пытаньня пра канчатковую перамогу сацыялізму ў нашай краіне, пытаньне пра адміраньне дзяржавы, пра зьбыліжэньне й зьліцьцё двух формаў сацыялістычнай сабськасьці, пра камуністычнае ўзадавааньне й другія тэарэтычныя палажэньні дакладу».

Параўняем іх з асьветчаньнем ідэялёга партыі Паспелова, які гаварыў: «І трэба проста сказаць, таварышы, што ў гэтай вялікай палітычнай, арганізатарскай, тэарэтычнай працы, якую правёў ува ўсіх галінах наш ланініскі Цэнтральны Камітэт, — ад вырашэньня найнайска-

данейшых і найвайстрэйшых міжнародных пытаньняў, ад непахіснага змаганьня за справу міру, за адхіленьне вайны, ад вырашэньня важнейшых пытаньняў разьвіцця сельскай гаспадаркі й калгаснага ладу, перабудовы кіраўніцтва прамысловасьці й будаўніцтва да пытаньняў навукі, літаратуры й мастацтва, пытаньняў умацаваньня сувязяў школы з жыцьцём — выключная роля належыць ініцыятыве, багатаму палітычнаму вопыту, непераможнай энэргіі таварыша Мікіты Сяргеевіча Хрушчова».

Гэтае ўзводжаньне Хрушчова ў лік «непагрэшных», пра што, між іншым, гаварыў і сам Хрушчоў, абвінавачваючы «антыпартыйную» групу, адаб'ецца таксама й на савецкай гістарычнай навукі. Побач апавяданьняў пра бег савецкага грамадзтва да камунізму зьявіцца таксама й імя Хрушчова, абвітае даўгімі цытатамі зь ягоных «працаў».

Другой навізнай зьезду была амаль поўная адсутнасьць паршаньня пытаньня пра ролю расейскага народу ў гісторыі савецкага грамадзтва. Мы тут не бярэм пад увагу выказваньняў прадстаўніка Узбэкістану Мухітдзінава, у якіх выявілася тэндэнцыя да вынясьня падзякі расейскаму народу, ягонай культуры й мове. Што-ж, зьезд праходзіў пад лёзунгам пераходу ад сацыялізму да камунізму, дзе ня выпадала займацца патрыятычнымі пытаньнямі шавіністычнага характару.

Кранаючыся ў сваім дакладзе пытаньня нацыянальных суадносінаў, Хрушчоў гаварыў, што «нашая партыя, выходзячы масы ў духу пралетарскага інтэрнацыяналізму, заўсёды праводзіла бязьлітаснае змаганьне як супраць вялікадзяржаўніцкага шавінізму, так і супраць мясцовага нацыяналізму»... Ведама, тут Хрушчоў шмат чаго зманіў, як напрыклад, прамаўчаў пра расейскі вялікадзяржаўніцкі шавінізм за часоў Сталіна.

Становішча Хрушчова падтрымалі таксама прадстаўнікі Беларускай і Украінскай СССР, зазначаючы аднак, што трэба будзе ўзмоцніць змаганьне з праявамі ў рэспубліках «буржуазнай» ідэялёгіі. Як ведама, падчас святкаваньня 40-годзьдзя БССР уся прэса і прамовы, прысьвечаныя гэтым угодкам, былі перапоўненыя да берагоў «пахваламі» расейскаму народу, які тут уносіўся й як «старэйшы брат», і як «апаякун прыгнечаных народаў», і як «творцў нацыянальных культураў», у дадзеным выпадку культуры беларускага народу, і т. п. Цяпер падобнае прыніжэньне было выкінутае з прамовы Мазурава.

Як будзе праводзіцца савецкая нацыянальная палітыка ў будучыні — пажэжа час, але цяпер трэба чакаць узмацнэнага паходу супраць праяваў «буржуазнай ідэялёгіі». Пра гэта папярэдзіў у сваёй прамове Мухітдзінаў, зазначаючы, што «нацыянальная абмежаванасьць сям-там дае аб сабе зьнаць і ў галіне літаратуры, мастацтва, гістарычнай навукі. Паасобныя працаўнікі наўсуперак аб'ектыўнай праўдзе ідэялізуюць феадальнае мінулае, разглядаюць спад-

чыну нацыянальнай культуры з пазыцыяў антымарксістоўскай тэорыі «адзінага цячэньня»... Таму змаганьне зь перажыткамі мінулага, асабліва нацыяналістычнага характару, трэба праводзіць заўсёды й не аслабляць яго».

У сувязі з гэтым пытаньнем трэба зазначыць, што апошнім часам у Савецкім Саюзе стала праяўляцца тэндэнцыя да выдзяленьня двух «старэйшых братоў» — расейскага й украінскага народаў. Гэтая тэндэнцыя нарадзілася, ведама, ў сілу палітычных абставінаў, у сувязі з хрушчоўскім пераходам да камунізму, але яна існуе. Гэта асабліва заўважаецца на гістарычным фронце. Пасьля XX зьезду КПСС на Украіне пачалі паяўляцца тыя самыя гістарычныя часапісы, якія выдаюцца ў цэнтры, паралельна сталі праводзіцца тыя самыя сьсэі й канфэрэнцыі гісторыкаў, якія склікаюцца ў цэнтры. Пры ўсякім прынагодным выпадку таксама ўкраінскі народ становіцца побач з расейскім народам. Із традыцыйнай «троіцы» ўсходнаславянскіх народаў — расейскага, украінскага й беларускага — беларускі народ стаў паступова зьнікаць. Як выглядае, не заслуужыў гэтае годнасьці. Украінскі народ стаў прыбліжацца да «старэйшага брата» й у палітычных дачыненьнях. Напрыклад, на XXI зьездзе КПСС у дыскусіях над дакладам Хрушчова першаму было дадзена слова прадстаўніку Украінскай ССР Н. Падгорнаму. Пасьля яго ўжо пайшлі выступленьні В. Усьцінава ад Масквы й Д. Паліяскага ад РСФСР. У сваім-жа выступленьні Мухітдзінаў проста зазначыў, што «ў падняцці эканомікі й культуры ўсходніх рэспублікаў аграмадную ролю адыгралі расейскі, **украінскі** й іншыя народы нашай краіны». Раней падобных выпадкаў амаль што не здаралася.

Наступіла таксама і ўдакладненьне савецкай тэорыі аб ролі нацыянальнай буржуазіі ў нацыянальна-вызвольных рухах усходніх народаў. Як ведама, на XXI зьездзе КПСС гэтая «буржуазія» атрымала пазытыўную ацэнку. Пайменна, наўсуперак сталінскай тэорыі аб тым, што ўсякая нацыянальная буржуазія заўсёды ёсьць зраднікам нацыянальных інтарэсаў народаў, XX зьезд прызнаў магчымасьць здабыцьця незалежнасьці для ўсходніх народаў пад кіраўніцтвам сваёй нацыянальнай буржуазіі. Цяпер, XXI зьезд партыі зноў вярнуўся да сталінскай тэорыі. Кранаючыся пераследваньня камуністых у Арабскай рэспубліцы, Хрушчоў зазначаў, што «змаганьне супраць камуністых і другіх прагрэсьных партыяў — гэта рэакцыяная справа».

Далей ён прыраўноўваў камуністых да самых пасьлядоўных змагараў за поўнае нацыянальнае й сацыяльнае вызваленьне, паражжаючы ў канцы, што «мы, як камуністы, спачуваем, ведама, тым, хто вядзе змаганьне за сацыяльную справядлівасьць». Гэта сьцьвердзіў у сваёй прамове, праўдзівей у палітычнай праграме СССР для народаў Усходу, і Мухітдзінаў, сказаўшы: «Імкненьне краінаў Усходу да ліквідацыі адсталасьці

праяўляецца цяпер у палітыцы нацыяналізацыі, разьвіцця прамысловасьці... Але **рэакцыя** ў цэлым шэрагу краінаў, палюхаючыся за свае прывіліі, сабаце ажыццяўленьне гэтых мерапрыемстваў. Яна не застаўляеца нават перад адкрытым саюзам і змовамі з імперыялістымі... Камуністыя Усходу, як і другіх краінаў, зьяўляюцца самымі стойкімі й пасьлядоўнымі змагарамі за справу народу, за шчасьце людзтва».

Такім чынам у савецкім паняцці нацыянальная буржуазія наагул нацыянальныя элемэнтны й нацыянальная незалежнасьць народаў, калі яны толькі не падпарадкаваныя й не залежаць ад Савецкага Саюзу, зьяўляюцца «рэакцыяй», непажаданым зьявішчам, якое трэба сьліхнуць з дарогі. Гэта, трэба чакаць, адаб'ецца таксама й у савецкай гістарычнай літаратуры, дзе дасюлешняе «сымпатызаваньне» вызвольным рухам наагул у краінах Усходу зьменіцца сымпатызаваньнем камуністычным рухам.

На XXI зьездзе КПСС было таксама выказана асьветчаньне, што савецкая камуністычная партыя й Савецкі Саюз наагул ня прэтэндуюць на кіраўнічую ролю ў камуністычным сьвеце. Прыблізна ў такім сьмьне гаварыў таксама й прадстаўнік Кітаю Чжоў Энь-Ляй, заяўляючы перад Хрушчовам, што кітайскі шлях да камунізму магчыма зьяўляецца праўдзівейшым і карацейшым шляхам, чымся шлях савецкі. Чжоў Энь-Ляй меў на ўвазе кітайскія камуны, аднак гэтым ён даў зразумець пра апырчонасьць Кітаю ідэялёгічна й палітычна. Хрушчоў, хадя і пакручваў носам, але змушаны быў пагадзіцца з такім станам рэчаў. Кітай ня ёсьць Вугоршчына. Аднак, трымаючыся як-бы свайго папярэдняга асьветчання, Хрушчоў чамусьці накінуўся на апырчоны югаслаўскі шлях да камунізму, называючы яго ледзь не мастом у лягер «капіталістых і імперыялістых». Значыцца, першае асьветчаньне было толькі для рэклямы. Нас-жа цікавіць, як гэтыя супярэчнасьці будучы разьвязаныя савецкай гістарычнай навукай. Цяпер-жа трэба чакаць моцных выступаў гэтай навукі супраць Югаславіі.

П. Залужны

Ліст у Рэдакцыю

Гэтым ветліва прашу зьмясьціць у Паважанай газэце «Бацькаўшчына» наступнае: У нумары 5 (441) «Бацькаўшчыны» аўтар зацемкі «Амэрыканскія ператасоўкі» ужоў пэсудоніму ідэнтычнага зь ініцыяламі майго імя й прозьвішча. Каб пазьбегнуць непаразумеьня заяўляю, што не зьяўляюся аўтарам гэтае зацемкі і лічу ўжыццё маіх ініцыялаў за чыста прыпадковае, а за намер разыграць Станкевічаў супраць Станкевічаў.

З пашанаю

Зінаіда Станкевіч

Афрасіні існавала таксама й у Ерусаліме зараз пасьля яе сьмерці. Сьветчыць аб гэтым той факт, што ў 1178 годзе, або ў адзінаццаць гадоў пасьля сьмерці Афрасіні, калі Туркі займалі сьвяты горад, то манахі Тэадозіянага манастыра ўцякаючы забралі із сабой як адзін зь вялікіх скарбаў мошчы сьв. Афрасіні й перавязьлі іх у Кіеў. Там яны знаходзіліся да 1910 г. Культ сьвятой адзначаўся 23 травеня, гэта ёсьць дзень яе сьмерці. У Расеі культ нашай сьвятой распаўсюдзіўся ад 16 веку, калі замацавалася тэорыя «Масква — трэці Рым» ды пачаўся сыстэматычны падбой нашых зямель Масквой. Тады Маскоўскі сабор 1547 г. уключыў у спісак афіцыйных сьвятых праваслаўнай нязьбеднай царквы й Афрасіню Полацкую, а Маскоўскі мітрапаліт Макары (1542-1563) на аснове ранейшых жыцьцяпісанняў напісаў жыцьцё сьвятой (ведама сьняньня) ды памясьціў яго ў сваіх Чэці-Мінэях пад 23 травеням. Аднак асобная служба на чэсьць сьв. Афрасіні расейскага ўкладу была зацьверджана толькі ў 1893 г.; акафіст толькі ў 1900 г. Такое пазьняе пашырэньне культу нашай сьвятой у Маскоўскай Царкве зусім правільна тлумачыць ведамы гісторык царквы Галубінскі тым, што гэта была сьвятая нацыянальна чужой ды яе культ быў шырока разьвіты ў праваслаўнай вунійнай царкве.

Сьв. Афрасіня ўважаецца таксама сьвятой і ў заходняй каталіцкай царкве, і такая традыцыя цягнецца ад 12 веку, а ў сучасных літургічных кнігах усходняга абраду ўпісана на адпаведным месцы.

Уканцы яшчэ слоў некалькі аб перанясеньні мошчаў сьвятой зь Кіева ў родны Полацк, або аб перанясеньні астанкаў сьвятой у сваю бацькаўшчыну. Гэта сталася ў 1910 г. Паўстае пытаньне, чаму так доўга прыйшлося спачываць дарагім астанкам на чужой зямлі?

На гэта злажыліся неспакойныя часы нашай усёй мінуўшчыны. 12 стагодзьдзе закончылася ўдзельнымі войнамі Альговічаў Чарнігаўскіх, Расьціславічаў Смаленскіх, Усяславічаў Полацкіх і Суздальскіх князёў між сабой зь Літвой. У пер-

шай палове 13 веку пачала тварыцца аб'яднаная наша новая дзяржава Літва ў барацьбе з навакольнымі землямі, з Татарамі, якія, як змора, завясьлі ня толькі над нашымі землямі, але над усёй Эўропай. У 1234 г. у страху перад Татарамі апусьцеў разам з полацкім насельніцтвам і манастыр сьв. Спаса, а тагачасная ігуменя сьвятая Параска, адна з князёўскіх намесьніцаў сьв. Прадславы-Афрасіні пераехала аж у Рым і там памерла ў 1239 г. У 1273 г. яна была залічана Папай Рыгорам X у лік сьвятых, як «рэгіна крывіцце» — каралева Крывіччыны. Гэта таксама адзін з пабочных довадаў лучнасьці Полацкага царкоўнага цэнтру з Апостальскім Пасадам у Рыме.

13 і 14 стагодзьдзе заняла няспынная барацьба зь нямецкімі крыжовымі законамі, з Польшчай, Русьй, Татарамі ды Маскоўшчынай. Барацьба гэта цягнулася й на працягу 15 стагодзьдзя. Часовае супакеаньне наступіла толькі за Жыгімонта Старога й Жыгімонта Аўгуста ў першай палове 16 ст., але тады (у сярэдзіне 16 веку) пачаўся рэфарматарскі пратэстанцкі рух, які зрабіў вялікія шкоды ў вабедзюх царквах — заходняй і ўсходняй. У 1563 г. паў Полацк пад ударамі Маскоўскай навалы Івана Грознага, і змаганьне за вызваленьне Полаччыны цягнулася да 1580 г., калі Сьцяпан Батура выкінуў Маскоўскай войскі з Полацку, але Спаські манастыр разам зь іншымі манастырамі й царквамі ён перадаў езуітам. Гэты стан ператрываў аж да 1821 г., калі езуіты перасталі існаваць у Расеі ды і пасьля Спаські манастыр перададзены быў піярам, а ў 1832 г. — кадэцкаму корпусу, а царква пераменена на праваслаўную нязьбеднаную царкву. І толькі ў 1840 г. ужо пасьля крывавай ліквідацыі вуніі быў узноўлены жаночы Спаські манастыр у Полацку пад маскоўскай кантроляй. Аб перанясеньні мошчаў сьвятой усьляж не магло быць гутаркі, бо Масква баялася росту культу сьвятой, як нацыянальнай беларускай патронкі. Гэтая бязьбэн правялілася яшчэ ў 1870 г., калі на стараньні Беларусаў пры падтрымцы Полацкага архіяпіскапа Савы і з дазволу Сьвяцейшага Сыноду Кіеўскі мітрапаліт пераслаў у Полацк толькі сярэдні палец правай рукі сьвятой Афрасіні.

І толькі ў 1910 г., калі здавалася Маскоўскаму самадзяржаўю, што культ сьвятой Афрасіні Полацкай зможна спрычыніцца да замацаваньня маскоўскага праваслаўя, а вунійныя традыцыі выдаваліся бшцам зацэртымі, была прынятая на місійным зьездзе ў Кіеве пастанова аб перанясеньні мошчаў сьвятой Афрасіні ў Полацк. Пастанова гэта была зацьверджаная Сьвяцейшым Сынодам і царам, і ўрачыстасьці перанясеньня былі вызначаныя між 10 красавіком а 22 траўням 1910 г.

Зварот астанкаў сьвятой Афрасіні адбыўся запраўды з каралеўскім маестам. Мошчы былі везеныя асобным вадаплавам па Дняпры. Ад Пячэрскага манастыра да Дняпра выстаўлены быў ішпалер з войска. Па Дняпры ўрачысты транспарт спыняўся у Рэчыцы, Рагачове, Старым Быхаве, Магілёве й Воршы. Усюды адбываліся вялікія царкоўныя ўрачыстасьці й Багаслужбы. Ад Воршы да Полацку пачэсны паход ішоў сухаземьню, а да Спасакага манастыра зноў вадой па рацэ Полаце. З адусюль зьезджаўся народ, каб сустрэць сьвятыя мошчы сваёй слаўнай князёўны. У паходзе прымалі ўдзел прадстаўнікі ад вядучых тагачасных кругоў так беларускіх як і маскоўскіх. Так 23-га траўня 1910 году пасьля 743-гадовай разлукі мошчы сьвятой зьвярнуліся ў родны манастыр сьвятога Спаса пад Полацкам.

Большавіцкія злачынцы, падобна як скарб беларускага народу крыж сьв. Афрасіні, забралі ў 1922 г. і мошчы сьвятой з царквы сьвятога Спаса ў Сяльцы пад Полацкам. Далейшы лёс іх няведаны. Ня здолелі ды ня здолеюць яны толькі знішчыць культу гэтай нацыянальнай сьвятой у беларускім народзе.

Сьвятая Афрасіня, як заступніца й патронка Беларусі, павіна стацца патронкай і нашай Беларускай Царквы на зьмірацыі, каб пры яе пасярэдніцтве й яе малітвамі наступіла як найхутчэйшае зьяднаньне беларускага народу й ягонае вызваленьне зь бязбожнай большавіцкай няволі.

Канец

Зь беларускага жыцця

ДА ўВАГ НАШЫХ ПРАДСТАЎНІКОў І ўСЯГО БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДЗТВА!

Выдавецтва «Бацькаўшчыны» зьніжае на 25% цану ўсіх сваіх выданняў за вынятак «Спадчыны» Я. Купалы ў цвёрдай вокладцы, «Беларускіх казак» у цвёрдай і мяккай вокладцы і «Выбраных твораў» Р. Крушыны. У выніку цана ўсіх выданняў наступная:

Янка Купала СПАДЧЫНА

— Выбар паэзіі зь вялікім крытычным артыкулам Ст. Станкевіча. Балонаў 564. Цана 5.25, 9, або 11 амэр. далараў (залежна ад вокладкі і паперы).

Янка Купала ТУТЭЙШЫЯ

— П'еса ў чатырох дзеях з крытычным артыкулам Р. Скліота. Балонаў 83. Цана 1 амэр. далар.

Янка Купала

РАСЬКІДАНАЕ ГНЯЗДО
— Драма ў пяціх актах з крытычным артыкулам Р. Скліота. Балонаў 58+XV. Цана 0.75 амэр. далара.

Якуб Колас

НОВАЯ ЗЯМЛЯ
— Паэма зь вялікім крытычным артыкулам Р. Скліота. Балонаў 246+XXXII. Цана 2.25 амэр. дал.

Якуб Колас

СЫМОН МУЗЫКА
— Паэма зь крытычным артыкулам Р. Скліота і А. Бабарэкі. Балонаў 238. Цана 2.25 амэр. далараў.

Якуб Колас

У ПАЛЕСКАЙ ГЛУШЫ
— Повесць. Цана 1.50 амэр. дал.

Андрэй Мрый.

ЗАПІСКІ САМСОНА САМАСУЯ
— Сатырычная аповесць зь крытычным артыкулам Р. Скліота. Балонаў 88. Цана 0.75 амэр. далара.

Лукаш Калюга

НЯДОЛЯ ЗАБЛОЦКІХ
— Аповесць зь крытычным артыкулам Р. Скліота. Цана 1.10 амэр. далараў.

Власт (Вацлаў Ластоўскі)

ТВОРЫ
— Апавяданьні. Балонаў 112. Цана 0.75 амэр. далара.

Юрка Віцбіч

ПЛЫВЕ З-ПАД СВЯТОЕ ГАРЫ НЕМАН
— Мастацкія нарысы. Цана 0.75 амэр. далара.

Рыгор Крушына

ВЫБРАНІЯ ТВОРЫ
— Вершы. Цана 2 амэр. далары.

ЛЯ ЧУЖЫХ БЕРАГОЎ

— Альманах твораў эміграцыйных паэтаў і пісьменьнікаў з уступным артыкулам Ст. Станкевіча. Балонаў 238. Цана 2, 25 амэр. далараў.

БЕЛАРУСКІЯ КАЗКІ

Зборнік народных казак і літаратурных твораў з казачнымі матывамі. Балонаў 215. Цана 3 або 4 далары (залежна ад вокладкі).

Заўвага: У эўрапейскіх краінах, пайменна ў Англіі, Францыі, Бельгіі, Нямеччыне, Італіі, Гішпаніі, а таксама ў Аргентыне, Бразыліі й Аўстраліі выданьні каштуюць на 20% таней вышэй пададзенае расцэнкі

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

ПАГРАЎКА

У № 4 (440) «Бацькаўшчыны» ад 25 студзеня, у разьдзеле «Калядная Ялінка для беларускіх дзетак» на бач. 4-ай заместа наступнага: «у гэты-ж самы дзень паравіянне БАПЦ Сьв. Эўфрасіні Полацкай таксама зарганізавалі падобнае», трэба чытаць «у гэты-ж самы дзень паравіянне БПЦ Сьв. Эўфрасіні Полацкай таксама зарганізавалі падобнае»...

А. —віч

АЙЦЕЦ РОБЭРТ ВАН КАЎЭЛЯРТ У КАНАДЗЕ

Айцец Робэрт ВАН КАЎЭЛЯРТ дэ Ўілс, ведамы ўсім Беларусам сваёй стараннасьцю й дбаньнем, а таксама апыкуствам, аб беларускіх студэнтах у Лювэне ў Бельгіі, будучы ў Дэтройце ў сярэдзіне студзеня сёлета, меў нагоду наведаць асабіста сваіх былых выхаванцаў у Лёндане й Таронце, дзе ён гасьціў ад 21 да 25 студзеня, удачна спаткаўшыся ў Таронце ў дні 10-га Зьезду ЗБК з многімі з сваіх выхаванцаў, якіх нят не пабаліся і далёкай адлегласьці адгэтуль, як прыкладам з Мантрэалу. Пакідаючы Таронта, а Робэрт выразіў сваю задаволенасьць і ўдзячнасьць усёй беларускай калёніі Таронта.

А. —віч

АЙЦЕЦ РОБЭРТ ВАН КАЎЭЛЯРТ У АМЭРЫКІ

Нью-Ёрк — Чыкаго — Вашынгтон — Кліўленд — Дэтройт — Таронта — Нью-Ёрк — вось галоўныя дарогі Амэрыкі, на якіх а. Робэрт вАН КАЎЭЛЯРТ наведваў сваіх старых і новых прыяцеляў. Ад пададзенага маршруту рабіліся, пэўна-ж, і водхіны: прыкладам, з Кліўленду ў Каломбус, дзе вучацца колькі беларускіх студэнтаў; з Чыкаго ў Лайл для сустрэчы з двума аймамі Тарасэвічамі; або з Таронта на Ніягару, каб кінуць падарожныя вокан на адзін з дзіўных нораваў прыроды. Усюды цёплых сустрэчы, новае сяброўства ды пляны, пляны...

Ініцыятыва прыезду а. Робэрта ў Амэрыку належыць ягоным былым студэнтам, якія паставілі адначасна дзесяцігодзьдзе «беларускага Лювэну» (прыпаў на восень 1958 г.) запытаньнім свайго незаменнага апыкуна і сябра на візіту ў Амэрыку. Айцец Робэрт, як заўсёды, і гэтым разам не прапусьціў нагоды, каб не спалучыць прыемнага з карысным: да падарожжа ў Амэрыку ён падыйшоў як да магчымасьці папоўніць беларускую студэнцкую групу ў Лювэне новымі кандыдатамі з Амэрыкі. Трэба спадзявацца, што гэта ўдасца яму ў поўнай меры.

НА СУСТРЭЧЫ НОВАГА ГОДУ

Новы год у Нью-Ёрку (нарэшце ў сваёй собскай новай залі) сустракала чалавек каля 200. Тыздзень пасля свайго прыезду ў Амэрыку а. Робэрт меў вельмі добрую нагоду пазнаёміцца з часткай беларускага грамадства вакол сьвяточных сталюў. Усё прайшло вельмі добра. Было шмат новых сустрэчаў і гутарак: з адным пафранцуску, зь іншым панямецку, паангельску або пайтальянску, а сямтам і пабеларуску даводзілася.

Танцоры пасля наракалі крыху, што замала скокаў было. Але а. Робэрт спадабалася затое, што беларуская моладзь любіць сьпяваць свае песьні.

ПРЫНЯЦЬЦЕ

27 студзеня, пасля павароту а. Робэрта з Таронта, куды ён быў запрошаны на сьвяткаваньне 10-х угодкаў ЗБК,

БІНІМ наладзіў прыняцьцё, што адбылося ў залі Беларускага грамадзкага цэнтру ў Брукліне пры ўдзеле каля стусасобаў запрошаных гасьцей і прадстаўнікоў беларускіх арганізацыяў і грамадзтва. Сярод гасьцей чужынцаў на прыняцьці былі:

The Most Reverend H. Francis Wilkie, D. D., Bishop.

The Reverend F. Mailleux, S. J., Fordham University,

Rev. Ignatius Olszewski, Inter-Catholic Press Agency,

Dr. Rev. B. Mycliffie Hill, N. D., O. S. B., Rev. Roosens, Belgian Parish in New York, St. Albert's Church,

Mr. L. G. Rucquoi, President Lovania North-America,

Baron Josep de Vinck,

Dr. Joseph L. Lichten, Anti-Defamation League of B'nai B'rith,

Dr. Walter Dushnyk, Ukrainian Congress Committee of America,

Mrs. Walter Dushnyk,

Prof. Clement Jedrzejewski, St. Francis College,

Dr. Henryk Liwacz, Polish National Association,

Mr. M. Tetrak, American Committee for Liberation,

Dr. Drabaty of Ukrainian Institute.

Сярод прадстаўнікоў беларускіх арганізацыяў і ўстановаў на прыняцьці а. Робэрта былі:

Яго Высокапрэсьвяшчэнства Высокапрэсьвяшчэньнішый Архіепіскап БАПЦарквы Васілі.

Высокапрэпадобны мітрафорны пратарый а. Хведар Данілюк, настаіцель прыходу БАПЦ у Брукліне.

Сп. А. Стагановіч, першы Заступнік Старшыні Рады БНР.

Праф. Ант. Адамовіч, дзейны старшыня БІНІМ.

Др. В. Тумаш, старшыня БІНІМ.

Сп. К. Мярляк, сакратар Прэзідыяму Рады БНР.

Ген. Ф. Кушал.

Сп-ня Н. Арсеньнева.

Прыняцьцё, пасля ўступнага кілішкывіна, адчыніў дзейны старшыня БІНІМу праф. Ант. Адамовіч, вітаючы а. Робэрта і ўсіх гасьцей ды перадаючы слова а. Робэрту.

Айцец Робэрт адзначыў у сваёй прамове, што адзін з прыгожых бакоў амэрыканскага жыцця палягае на тым, што тут здолелі збудавач адзінства грамадства зь людзёў розных расаў, моваў, культуры і рэлігійных традыцыяў, адначасна даючы ўсім ім свабоду заставацца вернымі сваім традыцыям і звычаям. Калі мы хочам, казаў ён, каб беларускія эмігранты не распыліліся ў гэтым шматнацыянальным моры і захавалі чысьціню сваіх традыцыяў, вельмі важна, каб іхнія будучыя кіраўнікі былі ўздгаданыя ў духу ўсіх сваіх самабытных асаблівасьцяў. На маю думку Лювэнскі ўнівэрсытэт і беларускі студэнцкі асяродак у Лювэне з усімі прыгожымі традыцыямі беларускае культурнае й грамадзкае работы, найлепш адпавядае гэтаму заданьню.

Інтэрвію з а. Робэртам...

(Заканчэньне з 7-ай бачыны)

старане. Яны маюць сваю сьвятліцу з патрэбнай літаратурай, маюць таксама ўсе магчымасьці наведваць рэфераты, канцэрты, розныя сустрэчы, якія адбываюцца бадай штодня.

ХТО ЯШЧЭ НЕ ПАПІСАЎСЯ НА ЗБОРНІК ПАЭЗІІ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА, ПАВІНЕН ЗРАБІЦЬ ГЭТА БЕЗДАКЛАДНА!
ЦАНА АДНАГО ЭГЗЭМПЛЯРА ЗБОРНІКА — 3 ам. далары.

10 год таму „Бацькаўшчына“ пісала:

Кажнаму добра ведама, што матар'яльная база беларускай палітычнай, нацыянальна-грамадзкай, культурна-асьветнай і ўсякай іншай арганізаванай дзейнасьці на эміграцыі павінна галоўным чынам тварыцца пры помачы самаападаткаваньня як найшчырышых колаў нашага грамадства. Гэткім спосабам галоўна здабываюць матар'яльныя сродкі для свае дзейнасьці эміграцыі ўсіх іншых народаў... А таму мы, Беларусы, і пагатоў павінны праявіць максімум ахвярнасьці й зразуменьня для нашых супольных патрэбаў, бо мы, будучы даўжэйшы час у цяжкай няволі, сьняння можам апірацца толькі на собскія сілы.

№ 6 (50), 23 лютага 1949 г.

Я. Запруднік

«Як ведама, амэрыканская культура складаецца галоўна з элемэнтаў культуры эўрапейскае і, думам, што мне ня возьмуць за благое, што я намагаюся даць беларускай моладзі з Амэрыкі магчымасьць здабываць вышэйшую асьвету ў Эўропе» — сказаў а. Робэрт.

Як толькі сыцілі воплескі, сп. Міхась Казылякоўскі, галоўны кіраўнік Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў Амэрыцы, даручыў а. Робэрту нагрудны значок ЗБМА, дзякуючы яму за дадзеныя беларускай моладзі магчымасьці атрымання вышэйшае асьветы.

Прамаўлялі: эпіскап Ўількі, сп. У. Душнік, сп. Л. Рыкуа.

Сп. М. Казылякоўскі накруціў фільм з прыняцьці.

Сустрэча закончылася песьнямі й карагодам.

Я. Запруднік

Падзяка

Актыўнымі захадамі старшыні «Беларуска-Амэрыканскай Дапамогі» сп. А. Шукеляйца й сп-ні Н. Сьпічонок былі зарганізаваны грашовыя зборкі на Калядную Ялінку ў 1958 годзе тым нашым суродзічам у Нямеччыне, якія знаходзіліся ў цяжкім матар'яльным становішчы. Дзеля гэтай мэты перад Каляднымі сьвятамі Беларускаму Нацыянальнаму Камітэту было выслана зь Нью Ёрку 830 марак 29 пф. З гэтых грошай перад Калядамі Камітэтам было разаслана 768 марак хворым, інвалідам, старым і шматсямейным (36 сем'яў). Апрача гэтага ў канцы студзеня сёлета было атрымана дадаткова 252 маркі для тых, якія ня былі ахопленыя дапамогай перад Калядамі. Выслана дадатковае дапамогі 225 марак 17 сем'ям.

Беларускі Нацыянальны Камітэт ад імя атрымаўшых дапамогу прыносіць шчырую падзяку старшыні «Беларуска-Амэрыканскай Дапамогі» сп. А. Шукеляйцу, скарбніку — сп-ні Н. Сьпічонок, іншым арганізатарам гэтай добрай справы ды ўсім тым ахвярадаўцам, якія із сваіх працоўных заробаткаў дапамагалі нашым суродзічам у іх цяжкім становішчы.

Асабістую падзяку Камітэт прыносіць пэнсіянэру сп. М. Норуку, які на працягу шмат гадоў перасылае Камітэту на дапамогу 40 далараў штогодна.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне

ДА ПАПІШЧЫКАЎ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» У КАНАДЗЕ

Прашу ўсіх, залеглых з падпіскаю за 1958 год, урэгуляваць свае задолжанасьці перад канцом сакавіка сёлета. Цана «Бацькаўшчыны», як і раней, 8 далараў у год звычайнай поштай і 16 далараў у год паветранай поштай. Прашу падаваць зьмены адрасаў, а так-жа адрасы новых людзей, што хацелі-б чытаць і выпісваць «Бацькаўшчыну». Прашу не забывацца, хто яшчэ ня прыдбаў кніжак Выдавецтва «Бацькаўшчыны», што яны прадаюцца цяпер па зьніжаных цэнах. Усю пошту, звязаную з «Бацькаўшчынай», кіраваць на адрас:

Mr. K. Akula
57 Riverdale Ave,
TORONTO 6, Ont.

ПОШУКІ

Цыба Марфа шукае свайго мужа Цыбу Сьцяпана. Весткі просіцца слаць на адрас ейнаго брата:

Mr. Walter Tell
1023 Ridge Ave.,
Rockford, Ill., U.S.A.

Ад часу заканчэньне вайны шукаю сваю сям'ю, якую большавікі вывезлі ў Расею.

Каролька Мікалай, сын Язэпа, 73 гады, радз. у Міратычах Наваградзкага павету, у 1941 г. вывезены зь Сенкевічаў Лунінецкага павету;

Лукашэвіч Уладзімер, сын Аляксандра, 63 гады, радз. у Запросі Лунінецкага павету;

Лукашэвіч (жонка) Кацярына, дачка Уладзімера.

Былі вывезеныя большавікамі ў 1940 г. і знаходзіліся ў лягеры на станцыі Халмагорск Архангельскай вобласьці. Усе весткі ласкава прашу слаць на наступны адрас:

Peter Borkowski
1326 Wellington Ave.
Chicago 13, Ill.
U. S. A.

*

Алесь Юрыс шукае бацькоў Івана й Марыю, а таксама сёстраў Нюру й Марысю зь вёскі Вялікая Обрына спад Міра, пав. Стоўпцы.

Узнагарода 100 (сто) далараў асобе, якая падасць дакладныя весткі на ніжэй паданы адрас:

Mr. A. Jurys
5434 S. 50th Str.
Omaha 7, Nebr., U. S. A.

Адказы Рэдакцыі

Сп. Я. Л. (Фэйрфілд, Аўстралія): Артыкул Ваш «Як жывецца ў Аўстраліі» будзе зьмешчаны ў вадным з наступных нумароў «В-ны». Аднак з гледзішча на тое, што ў артыкуле асабліва ў пачатку, ёсьць шмат таго, аб чым ужо пісаў сп. Ул. Сьцяблевіч у сваім нарысе «Ад ДП да Новага Аўстраліа», мы будзем змушаныя скараціць яго.

Сп. Ю. В. (Саўт Рывэр, ЗША): Ваш ліст, пісаны на адрас сп. Ц., мы чыталі. Згаджаемся з Вамі што да ацэны працы У. Г. Чакаем на нарыс аб Гомельскім паўстаньні.

Сп-ня Ю. Н. (Лёс Андэжэс, ЗША): Ліст і гадавую падпіску атрымалі. «Гісторыю Лятувісаў» здаецца ня выкарыстаем. Гэта на першы й не апошні раз — няма навет сэнсу заходзіць у палеміку.

А. С. (Кліўленд, ЗША): Вашае карэспандэнцыі, як вельмі спэцыянае, зьмясьціць ня можам. Ня выпадае-ж у канцы лютага вяртацца да калядных ялінак.

УВАГА!

8-га сьнежня 1958 г. пачаліся штодзённымі беларускія радыёперадачы Гішпанскага Нацыянальнага Радыа. Яны перадаюцца ад гадз. 18.30 да 18.45 сярэдняэўрапейскага часу (20.30—20.45 — маскоўскага часу) і паўтараюцца таго самага дня ад 20.45 да 21.00 гадз. на хвалях 32,04 м. (9363 kc/s) і 42,22 м. (7105 kc/s). Адрас Рэдакцыі беларускіх радыёперадач: Radio Nacional de España, Emisión Bielorrusa Castellana, 42. Madrid.

АБ ВЕСТКА

Падаецца да ведама, што кніжку «Зь гісторыі Беларусі» можна выпісваць ня толькі з Прадстаўніцтваў «Бацькаўшчыны», але таксама й ад яе аўтара праф. Я. Станкевіча, пасылаючы яму грошы на адрас Навуковага Таварыства Скарыны, гэтак:

J. Stankievič,
c/o Fr. Skoryna Kryvian Society,
6 Vandervoort Place, Brooklyn 37,
N. Y. USA

Выдавецтва «Бацькаўшчына»

ХРОНІКА БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЦЯ НА ЧУЖЫНЕ — ГЭТА ПАКАЗЫНК НАШАЕ ГРАМАДЗКАЕ ЖЫЦЦЯ-ЗДОЛЬНАСЬЦІ І ДОКУМЕНТАВАНЬНЕ НАШАЕ ПРАЦЫ. ТАМУ НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОДНАЕ ГРАМАДЗКАЕ ПАДЗЕІ, ЯКАЯ-Б НЯ БЫЛА АДЦЕМЛЕНА Ў БЕЛАРУСКІ ПРЭСЭ. ПІШЭЦЕ Ў «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АРГЕНТЫНА:

Asociacion Bielorusa en la Argentina, Calle Coronel Sayos 2877, Valentin Alsina, p-cia Buenos Aires.

АўСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.

Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.

Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.

Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:

Mr. C. Cimafiejczyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.

Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.

Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:

Mr. V. Mickievič, 47 Bd. de Bezons, Sartrouville (S. et O.).

Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvoux (Nord).

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й грамадзкага жыцця.

Выдавец: Уладзімер Борнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварочваюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасля далучэньня паптовае маркі або міжнароднага паптовага купона.

